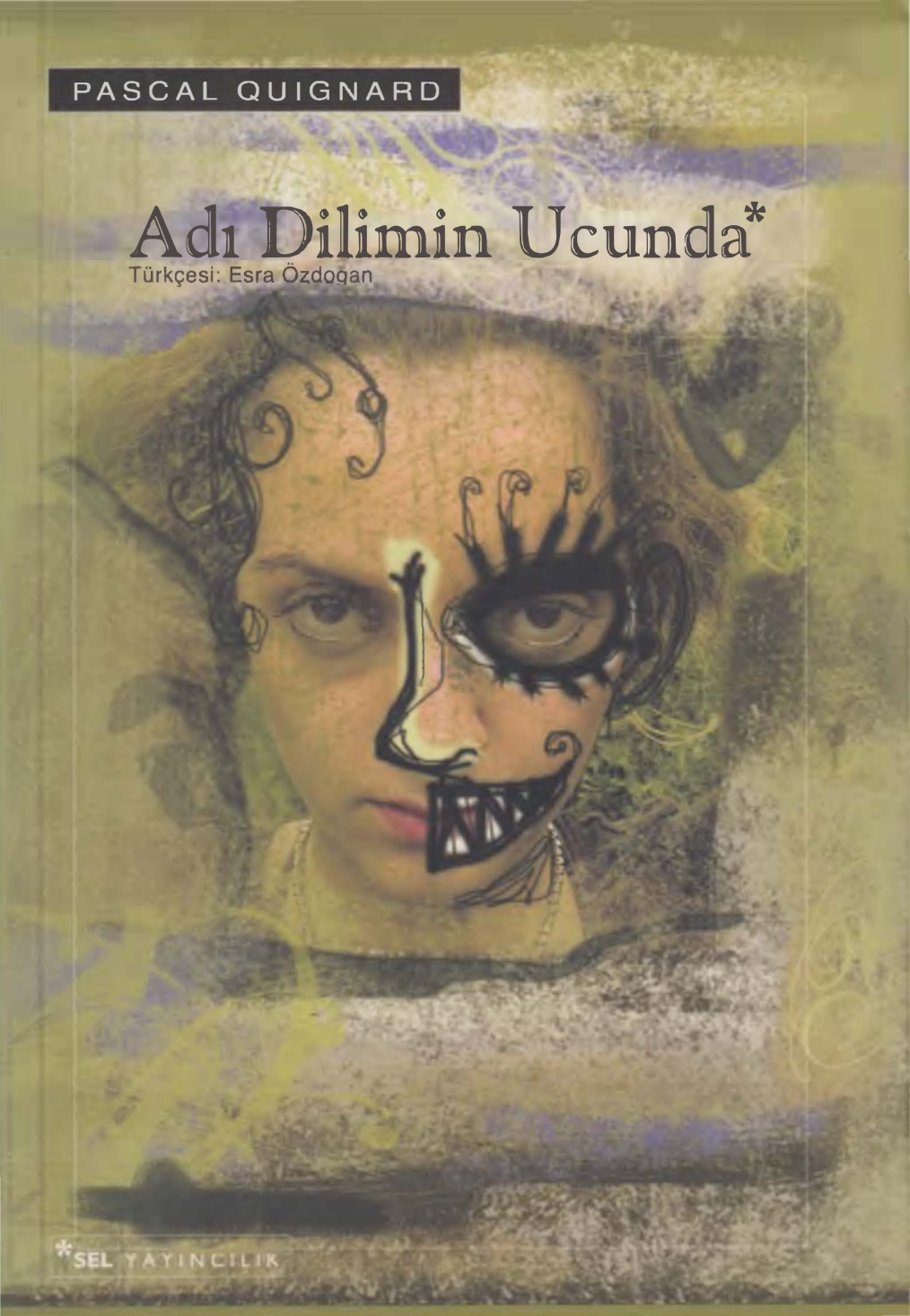
PASCAL QUIGNARD

Adı Dilimin Ucunda*

Türkçesi: Esra Özdoğan

*SEL YAYINCILIK

ADI DİLİMİN UCUNDA*

PASCAL QUIGNARD (1948), çağdaş Fransız edebiyatının önde gelen yazarlarından. 2002'de Goncourt ödülü aldı. *Sel Yayıncılık*'ta yayıma hazırlanan kitapları:

Roma'daki Teras, *Türkçesi: Osman Senemoğlu*
Albucius, *Türkçesi: Şule Demirkol*
Amerikan İşgali: *Türkçesi: Elif Gökteke*

***SEL** YAYINCILIK
Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel.: (0212) 516 96 85 Faks: (0212) 516 97 26
Kitabevi: Mahmut Esat Bozkurt Cad. 1 / A Alsancak - İzmir
Tel.: (0232) 463 99 68

http://www.selyayincilik.com
E-mail: posta@selyayincilik.com

ISBN 975-570-259-8

*** SEL** YAYINCILIK: 253

ADI DİLİMİN UCUNDA
Pascal Quignard

Türkçesi: Esra Özdoğan

Kitabın özgün adı:
Le nom sur le bout de la langue

© **SEL** YAYINCILIK - P.O.L 2005

Birinci Baskı: **Ekim 2005**

Kapak tasarım: **Gökçen Ergüven**

Baskı ve Cilt: **Yaylacık Matbaası**
Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203 Topkapı-İstanbul

Pascal Quignard

ADI DİLİMİN UCUNDA

Türkçesi:
Esra Özdoğan

İçindekiler

Okuyucunun Dikkatine 7

Adı Dilimin Ucunda 13

Medusa Üstüne Kısa İnceleme 41

OKUYUCUNUN DİKKATİNE

5 Temmuz Perşembe günü, Michèle Reverdy'nin evinde, Pierre Boulez, Claire Newman ve Olivier Beaumont'la yemekteydim. Dominique Debart yönetimindeki Aşağı Normandiya Enstrümantal Topluluğu'ndan bir masal siparişi aldığını söyledi Michèle. Taşlaşmış kahveli dondurmayı parçalara ayırmakta epey zorlandık.

Elimdeki bıçak bükülüverdi.

Boulez, elinde yeni bir bıçak, ayakta dikilip dondurmayı hedefledi. Koca parça yere yuvarlandı da bana mısın demedi. Götürüp suyun altına tuttuk. Dil zafiyetinin olay akışını belirlediği bir masalı ana hatlarıyla anlattım. Bence konusuyla müziğe türlü türlü efsaneden çok daha uygundu. Tıpkı çocuklar gibi, tıpkı eli kalem tutanlar gibi, müzisyenler de böylesi bir kusurun sakinleridir. Çocuklar en az yedi yıl bo-

yunca, çocukluk sözcüğünün kendiliğinden dillendirdiği bu kusur içinde konaklarlar. Müzisyenler ezgilerle kurtulmak isterler dilsizlik diyarından. Yazarlar dehşet içinde orada tüketirler günlerini. Hem yazar tanımını getiren de nihayetinde dil sersemliğidir ki bir de üstüne çoğu yaratıcıyı söz yasaklısına çevirir. Jean de la Fontaine fabllarını okumayı reddediyordu. Şiir okuması yolunda utanç verici bir talep geldiğinde, her zaman yanında olan, Gâches adında bir oyuncu yetişirdi imdadına. Hem kimin yazgısı değildir ki dil zafiyeti, suskunluk herkesin son yüzü değil midir?

Bir bardak devrildi. Ardından tatlı kütlesi peynir tabağına yuvarlandı.

Aramızdan iki kişinin aklına Michèle Reverdy'den ekmek bıçağı istemek geldi.

Michèle kalktı, bana dönüp bu iş için on iki yaylı, beş üflemeli, bir klavsen, bir de vurmalı düşündüğünü söyledi.

Peçetemi siper alıp Michèle'e bu iş için bir ahşap iskemle, bir kadın oyuncu, bir masa, bir çakmak kavı, bir de muma ihtiyacım olduğunu söyledim. Ayrıca bir çıkrık, bir iğ, bir de kasnak gerekecekti. Masalı 17 Temmuz'da kendisine yolladım.

7 Ekim 1992'de İzlanda'dan döndüm. Tam anlamıyla aydınlanmıştım: Cehennemi, toprağın konuk-

severlikten, pek de yakınına almadığı yaşam kadar uzak olduğu beldeleri görmüştüm. Tanrı'nın var olmadığı toprakları. Caen'a çıkan, Avranches'ı haraca kesen eski Normandiyalıların geldiği yeri görmüştüm. Ertesi gün, 8 Ekim Perşembe, Michèle piyanonun başına geçti ve notaya döktüğü başlıca temaları yorumladı. Elinin çala kalem not ettiği, sesinin yeniden canlandırmaya çalıştığı satırlara dökülmüş ezgilere hayran kaldım. Durakları daha bir belirsiz kılmak için, karşıtlıkları ve onların getirdiği kopuş hissini güçlendirmek, nihayetinde, kadın karakterin sahnede tek başına konuştuğu bölümlerin debisini çıkarmak üzere masalın tamamını gözden geçirdik. Metinde değişiklikler yaptık. Makinemin başına dönüp son biçimini alan çekirdek metni yazdım. Masalı 15 Ekim'de Michèle Reverdy'ye yolladım.

Derleyip topladığımız metin partisyonda yer aldı. Buradakiyse metnin tamamı, geliştirilmiş biçimi.

*

Sözcükler, onları tekrar tekrar yazanlara, onları söyleyen müzisyene, telaffuz eden kadın oyuncuya, onları görmeden takip eden ve anlamları içinde yitip giden okuyucuya, her birini kaleme almış olanlardan daha anlaşılır görünürler. Yazan, yazmak için arar

sözcükleri. Tıpkı kaçırdığı dondurma kütlesinin önüne saplanan şu bıçak gibi, yazan kişinin de bakışları donmuş, bedeni hareketsiz kalmıştır, kaçıp giden sözcüklere uzanmıştır yalvaran elleri. Tüm adlar dilin ucundadır. İşin sanatı, gerektiğinde onları çağırabilmek, minicik ve kapkara bedenleri böylelikle yeniden canlandıracak bir sebeple çağırabilmektedir. Kulak, göz ve parmaklar bir ağız gibi yuvarlaklaşır, bakışın dalıp giderek bilinmez bir yerlerde, bedenin ötesinde, boşluğun derinliklerinde aradığı o sözcüğü beklerler. Yazan el, yokluğu hissedilen dili kurcalayan bir eldir daha çok, hâlâ yaşayan dili el yordamıyla arayan, kasılan, sinirlenen, dile parmaklarının ucuyla yalvaran eldir. "Uç" ve "parmak ucunda yükselmek" Frank askerlerinin Galya'yı istila ettikleri dönemde kullandıkları dilden alınmış, yeni sözcüklerdir. "Bautan" uç vermek, bitmek demektir. Dilin "ucundaki" şey çiçeklenmeden tomurcuklanır. Her kim ki başağa durur sessizlikte, dudaklarına varmayan bir şey bitiverir dilinde. Ağza alıp çiğnemenin, bir de solunumun yaşamı sürdürmek için kullandığı nefesin berisinde, ağzın içinde ayakta duran dilin görünmeyen çiçeklenişinin "ucu", "tomurcuğudur" bu. Aristoteles der ki, "Söz beyhudedir, hayat onsuz da sürer." Ağaçtaki tomurcuklar gibi, yüzdeki sivilceler gibi, dudaktaki uçuk gibi bir şey uç verir ağız-

da. Yeniyetmeler yüzlerinde uç veren bu sivilceleri elbette çirkin bulacaklardır, yüz ifadeleri sonsuza dek yitip gidiyordur çünkü. Ölümün, kendi varlığının kanıtını filizlendirmeye başladığı bir geleceğin izleridir bunlar, cinselliğin kasvet saçtığı, üremeye denk düştüğü, bir ölüm maskesi takıp gücünü tüketmeden önce fışkırdığı bir dünya uç verir. Kişinin yüzü özel bir addan daha özeldir, dilin sağlama aldığı hayata bir o kadar direnç veriyor olmasa da. Dudaklarının ucuna sürdükleri o uçuktur ölüm vakti Ağaçlardaki tomurcuklar uç vermiş çiçeklerdir. Dudaklardaki uçuklarsa kıpkırmızı tomurcuklar.

*

Lisieux garında, dudaklarımızda uçuklarla mantolarımıza sarınmıştık. Hava sıfırın altında altı dereceydi. Hérouville'de kubbeler, yağmur, kara yosunları, sessizlik ve buz vardı. Avranches'ı gördüğümde büyük bir heyecan duydum. Huet'yi epey taklit etmişimdir. Müzisyen, filozof, Janseniusçu ve Dekartçı bir âlimdi Huet. Birbirinden harika iki kitap yazdı: *Romanların Kökeni Üstüne İnceleme* ve "hiçbir şeyden anlamayanların dedikodusundan ve bakışından sakınmak" üzere Latince yazmayı tercih ettiği o uzun,

acımasız ve Freudcu özyaşamöyküsü. 6 Mayıs 1680'de Avranches piskoposluğuna getirilince Caen'a döndü. "Yazlarını Aunay'de, kış aylarını Paris'te geçiriyordu. Atalarının yaşadığı toprakları da görmek istedi ve Danimarka'ya gitti. Oradan da Norveç ve İsveç'e geçti. Chevalier Des Cartes'ın* mezarı önünde saygıyla eğilmeyi ihmal etmedi. Mektuplarında, "damları birer yeşillik ve çiçek deryası ahşap evleri" anlatır. Caen'da yağmur vardı. *Adı Dilimin Ucunda*, 15 Nisan 1993'te Lisieux'de, 18 Nisan'da Hérouville'de ve 20 Nisan'da Avranches'da ortaya çıktı. Le Miroir'da, mönüde tatlı olarak kahveli dondurma vardı. Michèle kararsız kaldı. Ben günün tatlısını ısmarladım.

* Pascal Quignard, diğer kitaplarında da (Bkz. Dernier Royaume), René Descartes'ın asker yanını, iyi bir eskrimci olduğunu vurgulamak üzere, oyun kartlarındaki şövalyelere gönderme yaparak filozofu Chevalier des Cartes diye anmaktadır. (ç.n.)

Adı dilimin ucunda

Nerede cehennem? Her nefsin son nefesini verdiği derinlerdeki o kasvetli kıyı nerede? Bir genç kadının dalından koparıp uzattığı elmada yer etmişse eğer, cehennem nerede? Her şeyin lânetlendiği yer nere? Normandiya taşrasında, otlar biter her daim; kışlar dondurucu, yollar çukurludur, yağmurların ardı arkası gelmez, ağaç kral olmuştur, elmalıklar pek boldur.

Okyanus bu beldelerin, rüzgâr da okyanusun efendisidir. Okyanusun efendileri de bu toprakların efendisi olmuştur. Rüzgârın efendisidir denizciler. Normandiya'da tarlasını belleyenler bile denizcidir. Giysi biçenler bile denizci. Elmaların suyunu sıkanlar bile. Biraz daha gayretkeş olsa bağımsız bir adaya dönüşecek Cotentin bile denize sürülmüş bir balıkçı kayığı, okyanusun ak kıyısında bukağılanmış bir gemidir.

Kral Louis le Bègue, 879 yılının Nisan ayında öldü. Yerine Carloman geçti. Anlatacağım hikâye o zamanlarda geçiyor, köylerde ve limanlarda kimselerin okuma yazma bilmediği zamanlarda. Bininci yıla pek bir şey kalmamıştı. O vakitler Normandiya dukalığında dünyanın sonunu bekleyenler vardı, bir de beklemeyenler. Bir yanda Hıristiyanlar, öte yanda Danimarkalılar. Ama birbirlerine karışmış, her günün her dakikası dünyanın sonu olduğundan, birbirlerini ayırt edemez olmuşlardı. Guillaume'dan öncesiydi diyelim.

Dives adında bir köy vardı. Björn adında bir terzi vardı. Jeûne diye okunurdu adı ve eski dilde ayı demeye geldiği söylenirdi. Yakışıklıydı. Kabarık, el dokuması bir pantolon giyer, geniş kollu gömleğini, işli, enli bir kuşakla sıkardı belinde. Kadın giysileri dikerdi ve giydirdiği her kadın terziyi pek hoş bulur, onunla evlenmek isterdi. Sipariş verildiğinde, büyük halılar dokuduğu da olurdu. Balık ağları örerdi bir de.

Cin gibiydi. Hazır cevaptı. Öyle iyi bir terziydi ki hiç aç kalmazdı. Nehir kıyısına bakan bir evde yaşardı. Evindeki tavan kirişinde iki kılıç asılı dururdu hep. Colbrune de ona âşıktı.

Colbrune karşıki evde otururdu. Geçinmek için nakış işlerdi. Jeûne'e deliler gibi âşıktı. Sabah, öğle,

akşam demez, penceresinden terziyi izlerdi. Gözüne uyku girmez olmuştu.

Uykusuz geçirdiği bir gecenin sonunda yatağına dönerken dedi ki kendi kendine:

"Rahatım huzurum kalmadı. Onu düşündükçe kasıklarım tutuşuyor. Gözlerimde yaşlar birikiyor. Akdikenler gibi sıskacık kaldım. Adı hiç aklımdan çıkmıyor."

Ertesi sabah giyindi, kırmızı sarı işlemeli önlüğünü bağladı, sokağın karşısına geçti. Terzinin penceresini tıklattı. Jeûne somurtkan bir edayla kaldırdı başını, işinden alıkonmayı sevmezdi. Colbrune onu sevdiğini, onunla evlenmekten mutluluk duyacağını söyledi.

"Her şeyini seviyorum senin. Ses tonuna varasıya seviyorum. Senin için ses tonun nedir ki? Hiç. Oysa benim canıma can katıyor," dedi.

Jeûne iğne ipliğini bir kenara bırakıp ona baktı. Bu işi düşünmesi gerektiğini söyledi. Böyle bir teklifin kendisini onurlandırdığını söyledi. Penceresi önünde nakış işleyen Cobrune'ü her gördüğünde, onu hep huşu içinde seyrettiğini söyledi. Alacakaranlığı, geceyi ve şafak vaktini bu işi düşünerek geçirmek üzere izin istedi.

Ertesi sabah, öğleden önce, Jeûne, Colbrune'ün kapısını çaldı. İki dirhem bir çekirdekti. Uzun kollu

gömleği, kabarık pantolonu vardı üstünde, işli kuşağını takmıştı. Colbrune içeri aldı terziyi, heyecandan kıpkırmızı kesilmişti. Jeûne kızın işlediği nakışlara baktı.

Sonra dönüp ellerini tuttu. Onunla evlenmeyi düşündüğünü, ama tek bir şartı olduğunu söyledi. Dedi ki:

"Senin için diyorlar ki Colbrune, nakış konusunda Dives köyünde üstüne yoktur, diyorlar. Bunun kadar güzel bir kuşak işleyebilir misin acaba? Ben şahsen beceremedim?"

Bunları söylerken, belini saran kuşağı çözüp Colbrune'e verdi.

Colbrune kuşağa dokununca kızarıp bozardı, terzi Jeûne'ün bedeninin ılıklığını taşıyordu hâlâ. Cevap verdi:

"Deneyeceğim Jeûne, karın olmayı çok istiyorum çünkü. Umarım memnun kalırsın."

Colbrune günlerce çalıştı. Kuşağı süsleyen motiflerin aynını çıkarmak için uğraşıp didinerek geceler boyu uykusuz kaldı. Ancak işlemeler öyle karmaşık, iplikler öyle ince, renkler öylesine çeşitliydi ki bu kadar kusursuz bir şey işlemeyi bir türlü beceremiyordu.

Uykusuz geçen onca gecenin yorgunluğuna işi sonlandıramayacak olmanın korkusu eklendi bir de.

Berbat bir el işçisi olmanın hüznüne, reddedilecek olmanın sıkıntısı eklendi, sözünü tutamamış olacaktı.

Umutsuzluğa kapıldı. Yaşama sevinci uçup gitti. Yemekten içmekten kesildi.

"Onu seviyorum. Nakış işlemeyi bilirim. Gece gündüz çalışıyorum ama boşuna, beceremiyorum işte," diyordu.

Diz çöküp ağlayarak yakarıyordu Tanrı'ya.

"Ey yüce Efendimiz," diyordu. "Göğün ve ölümün hâkimi, her kim isen, yetiş imdadıma. Terzi Jeûne'ün karısı olmak için neler vermezdim ki?"

*

Bir gece, Colbrune hıçkıra hıçkıra ağlarken baktı ki kapı çalıyor. Mumu alıp kalktı.

Pencereyi rüzgârdan koruyan yağlanmış domuz derisine yaklaştırdı yüzünü. Soylu bir beyefendinin karaltısını fark etti.

Muhteşem bir kıyafeti vardı adamın. Altın yaldızlı bir ceket, altın kakmalı bir kılıç kayışı ve geniş, beyaz bir pelerini vardı.

Cobrune utana sıkıla araladı kapıyı. Soylu beyefendi dedi ki:

"Korkmanıza gerek yok. Gecede yolunu yitirmiş bir soyluyum ben. Nehre çökmüş sisi takip ettim. Karanlıkta yanan ışığınızı gördüm sonra. Atım toynaklarını dinlendirsin istedim. Sizin çite bağladım onu. Rahatsız etmeyeceksem, bir şeyler yiyip içmek isterim.

Colbrune içeri aldı adamı. Bir dal attı ocağa. Elma şarabından ikram etti. Adamın altın yaldızlı ceketine baktı. Soylu beyefendi,

"Açım," dedi yine.

Colbrune dalgınlığı için af diledi, gecenin yorgunluğu çökmüştü üstüne.

"Bulgur pişireyim, ister misiniz?" diye sordu.

Soylu cevap verdi:

"Elmayı tercih ederim."

Colbrune meyva tabağını alıp kilere elma almaya indi. Adama bir elma uzattı.

Beyefendi elmayı dişledi.

Elmasını yerken, Colbrune'ün gizliden gizliye gözyaşlarını sildiğini fark etti.

"Ağlıyor musun kızım?" dedi.

"Doğrudur," dedi Colbrune, "terzi Jeûne'e âşığım ben. Ona nakışlı bir kuşak hazırlayacağıma söz verdiğim için gecenin bu vakti çalışıyorum. Ama beş haftadır, gece gündüz çalışıp didinsem de ortaya doğru düzgün bir iş çıkaramadım. Baksanıza şunun

haline!"

Gidip nakışlı kuşağı getirdi ve aynısını işlemek için yaptığı tüm o başarısız denemeleri gösterdi.

Soylu adam gülümseyerek şöyle dedi:

"Dur bakalım. Ya şu dünya çok küçük, ya da şu rastlantı dedikleri pek acayip şey. Atımın sağrısındaki kesede, buna neredeyse tıpatıp benzeyen bir kuşak olacaktı."

Adam geri döndüğünde, iki kuşağı yan yana koyduklar ve işlemelerin birbirinden ayırt edilemediğini gördüler.

Aynı renk olmayan tek bir iplik yoktu. Birbirinin eşi olmayan tek bir motif yoktu.

Bunun üzerine Colbrune hıçkırmaya başladı.

"Ağlıyorum çünkü yoksulum," dedi. "Bu kuşak en az bir at, bilemediniz yedi sığır değerinde. Ya da altın bir iğne. Asla satın alamam bunu. Jeûne'le asla evlenemeyeceğim."

Gözyaşlarına derhal son vermesini söyledi adam. Colbrune'e iyice yaklaşıp saçlarını okşadı.

"Eğer istersen, bu kuşağı veririm sana," dedi.

"Karşılığında ne isteyeceksiniz?" diye diklenirken, kendini adamın kollarından sıyırdı Colbrune.

"Karşılığında senden ufak bir söz alacağım," dedi adam.

"Neymiş?" diye sordu Colbrune.

"Adımı unutmayacaksın," dedi adam.

"Nedir ki adınız?"

"Adım Heidebic de Hel."

Colbrune gülmeden edemedi. Ellerini çırparak:

"Heidebic gibi kolay bir adı nasıl unuturum ki?" dedi. "Galiba benimle alay ediyorsunuz."

Adam dedi ki,

"Alay ettiğim yok Colbrune. Ama yerinde olsam bu kadar eğlenmezdim. Çünkü bir yıl sonra, aynı gün, tam şu saatte, gece yarısı, adımı unutmuş olursan, benim olacaksın."

Colbrune ağız dolusu güldü.

"Bir adı akılda tutmakta ne var ki?" dedi.

Yaklaşıp kuşağı adamın ellerinden aldı. Heidebic de Hel oturduğu yerden kalkınca,

"Yine de hayal kırıklığına uğramanızı istemem. Bir tek terzi Jeûne var benim için. Ona söz verdim ve kuşağı götürür götürmez onunla evlenmeliyim," dedi Colbrune.

"Terzine verdiğin sözü biliyorum zaten. Ama anlaşmamızı unutma. Adımı unutayım deme. Hafızan sana ihanet edecek olursa, olacakları senin terzi düşünsün, o vakit seni alır giderim," dedi adam.

"Boşa konuşuyorsunuz," dedi Colbrune. "Aptal değilim ki ben. Heidebic de Hel adını akılda tutmak, Colbrune gibi bir adı akılda tutmaktan daha mı zor

sanki, adımı hatırlamakta pek zorluk çektiğimi de söyleyemem doğrusu. Bana iyi davrandınız, Beyefendi. Ama korkarım bir yıl sonra hem eliniz hem de gönlünüz boş döneceksiniz."

"Belki dediğin gibi olur," dedi Hel, yüzünde tuhaf bir gülümsemeyle. "Ama yerinde olsam, Jeûne'ün bedeninden bolca faydalanır, kollarımda sımsıkı sarardım onu!"

Bunları söylerken, bembeyaz pelerinini giymişti. Eşikten geçti, çitlere kadar ilerledi, atma binip geceye daldı. Soylu adam ve atı bir süre sonra nehri saran sisin içinde yok olup gittiler.

•

Jeûne bir anda uyandı. Dönüp pencereden yana baktı: Şafak yeni yeni söküyordu, ve kapısı daha bu saatte çalınıyordu. Yataktan fırladı.

"Umarım Colbrune'dür bu gelen," dedi. "Kuşağı bitirdi herhalde."

Gidip kapıyı açtı. Masaya doğru eğilip kuşakları karşılaştırdılar, gülüştüler.

"Seninkiler bir perinin elleri," diyordu Jeûne, Colbrune'e.

Colbrune kızarıyor, göğsü kabarıyordu.

Önlerindek iki kuşak birbirine o kadar benziyor-

du ki, Jeûne'ün verdiği kuşağın hangisi olduğunu onlar bile çıkaramıyordu.

Colbrune dedi ki birden:

"Öyleyse yarından tezi yok, kâğıtlarımızı hazır ederiz."

Jeûne yarını beklemenin âlemi olmadığını, bu işi hemen o gün halledeceklerini söyledi.

"Benim beceremediğim bir işin altından kalkabilmiş bir el işçisiyle evleneceğim için gururluyum," dedi.

Colbrune'ün ellerini tuttu. Onu kendine çekti. Kucaklaştılar.

Sonra da evlendiler. Evlenirken karısına Dives nehri kıyısında ahşap bir ev, on top kumaş, bir çekiç, iki kılıç verdi Jeûne. Colbrune'ün çeyiziyse, tahta bir masa, bir iskemle, bir çakmak kavı ve bir şamdan, bir dokuma çıkrığı, bir elma ve bir kasnaktan ibaretti. Jeûne herkesin önünde Colbrune'e nakışlı kuşağını verdi. Colbrune herkesin önünde Jeûne'e nakışlı kuşağını verdi, terzi de kuşağını kendisi bağladı. Bellerinde nakışlı kuşaklarıyla tüm Dives kasabasının önünde, birer kâse elma şarabı içtiler, böylece Jeûne ve Colbrune'ün düğün töreni herkesin onayıyla sona erdi.

Demirci, yanında gemici, kürekçi, balıkçı, dülger ve ekmekçiyle birlikte töreni idare etti.

Colbrune bir ineğin sırtına binip Jeûne'ün evine vardı. Jeûne karısına anahtarları verdi.

Colbrune ocaktaki külleri temizledi. Yıkandı, saçlarını bir kurdelayla ensesinde topladı, çekici sağ eline aldı, döşeğe uzanıp bacaklarını açtı ve terziyi içine aldı. Her ikisi de mutlu oldular. Aradan dokuz ay geçti.

Dokuzuncu ayın sonunda, Colbrune kasnağında kara bir savaş atı işlerken, bir anda beti benzi attı.

Hıçkıra hıçkıra ağladığı bir gece, karanlıkta mumu hâlâ yanarken, Jeûne'le evlenmeden bir gün önce ziyaretine gelen beyefendiyi hatırladı. Verdiği sözü hatırladı. Beyefendinin adını çıkardı çıkaracaktı ki bir anda aklından uçtu gitti.

Dilinin ucundaydı adamın adı ama bulamıyordu işte. Dudaklarında dolanıp duruyordu, çok yakınındaydı, hissediyordu ama yakalayıp da dillendiremiyor, söyleyemiyordu.

Allak bullak olmuştu. Ayağa kalktı.

Hafızasını boş yere zorlayıp durdu, gizemli adamın adını hatırlayamıyordu. Gözleri dehşetle açıldı.

Odaya döndü.

O gece yaptığı her hareketi boş yere tekrarlayıp durdu, elinde meyva tabağı, elma almak için indi kilere ama beyhude, dönenip durdu öylece, beyaz pelerini, kara atı ve altınlı kılıç kayışını boş yere düşü-

nüp durdu, o gece kurduğu cümleleri boşuna tekrarladı, hareketleri, adamın dişlediği elmayı, hırkasını, sözlerini, cümlelerini, hepsini hatırlıyor ama adı hatırlayamıyordu bir türlü.

*

Uykuları kaçtı.

Yatak odasını hüzün bastı. Geceleri korkuyor, kocasını istemiyor, yitirdiği adı ararken yatakta dönenip duruyordu.

Kocası şaşkındı.

Yatak odasından sonra mutfağı sardı hüzün. Cobrune yemekleri yakıyordu. Yemekler yanmadı diyelim, o vakit de sofrayı hazırlamayı unutuyordu. Ocaktaki külleri karmıyor, pislik içinde kalan şömine tütüp duruyordu. Dehşet içinde, yitirdiği adı aramakla öylesine meşguldü ki, yemek yapmayı unuttuğu bile oluyordu.

Kocası öfkelenmeye başladı.

Colbrune zayıflıyordu. Yine iğne ipliğe dönmüştü. Yatak odası ve mutfaktan sonra bostanı da hüzün sardı. Büyüyen salatalarla ilgilenmiyor, yetişmiş havuçları topraktan almıyordu. Tavşanlar, endişe içinde sebze yapraklarını bekliyorlardı. Meyvalıkta ne elma ne de armut kaldığından, kuşlar çekip gittiler.

Her şey sessizliğe gömüldü.

Colbrune ağaç dalları altında başını kaldırmadan, kamburu çıkmış halde geziniyor, etrafında olup bitenlere aldırmadan yitirdiği adı arıyordu.

Günün birinde kocası tokadı indiriverdi suratına.

Colbrune yaşlarla dolu yüzünü Jeûne'e doğru çevirdi. Kocası ellerini tuttu, davranışlarındaki bu değişikliğin nedenini sordu memnuniyetsiz bir edayla. Neden hüzün çökmüştü üzerlerine?

Niçin yemekten içmekten kesilmişti? Yan yana uzanmış yatarlarken ne diye itiyordu kocasının kollarını ve geceler boyu ne diye için için ağlıyordu? Niçin suskunluğa gömülmüştü meyvalık? Ocak ne diye buz kesmişti? Evde başı öne eğik, bahçede delirmişçesine, bir şey söylemeye çalışırmış da söyleyemezmiş gibi, dudaklarını oynatarak dolanması neyin nesiydi?

Colbrune'ün bütün bunlara verilecek cevabı yoktu. Tokat öyle sertti ki yanağı hâlâ acıyordu.

Daha da beter hıçkırmaya başladı. Bir yandan burnunu çekerken kocasının kollarına gömdü başını. Hıçkırıp ağlamaktan vazgeçmiyordu. Jeûne karısının saçlarını okşadı.

"Ne çok ağlıyorsun," dedi. "Öyle çok ağlıyorsun ki sana Dives diyeceğim artık. Köyümüzden geçen ve suyuyla meyvalarımızı büyüten, atlarımızın hara-

retini alan, ineklerimizin imdadına yetişen, çamaşırlarımızı ak pak eden, çorbamızı veren, elimizi yüzümüzü ferahlatan, balıkların tıpkı senin şu halin gibi, ağzı açık gezindikleri ırmağın adını vereceğim sana."

Colbrune biraz geri çekti kendini. Yüzü sararıp solmuştu. Gözyaşları dinmişti. Belindeki kuşağı çözüp kocasına uzattı.

"Seni kandırdım. Sana bakmaya yüzüm yok. Bu kuşak benim değil. Ne yapsam beceremiyordum. Kurnazca bir oyun oynadım. Bir gece yarısı, kuşağı işleyemediğim için ağlayıp dururken ışığım hâlâ yanıyordu. Bir beyefendi çaldı kapımı. Atını çitlerime bağlamıştı. Uzun, beyaz bir pelerini vardı. Bu kuşağı o verdi bana, ben de bir yıl sonra adını unutacak olursam onun olmaya söz verdim. Dokuz ay geldi geçti. Nedir ki ad dediğin? Bir adı akılda tutmaktan kolay ne var? Kuşak sözcüğü uçup gidebilir mi aklından? Aşk sözcüğünü nasıl hatırlamaz insan? Ya senin adın, ölsem bile dudaklarımı tutuşturur. Yine de o adı unuttum gitti işte."

Terzi karısına yaklaştı, kuşağı aldı, sarıldı ona.

"Ağlama sen," dedi. "Seni seviyorum. Ya o adı bulurum. Ya o adamı."

*

Ertesi sabah, şafaktan önce kalktı Jeûne. Giyindi. Colbrune'e adamın ayrılırken ne tarafa gittiğini sordu.

"Şu tarafa," dedi Colbrune.

Terzi o yönde gitti. Nehir yatağını izledi. Ormana daldı. Oduncularla konuştu. Koruluklarda bakmadığı yer kalmadı. Kayaları tırmandı.

İki gün dere tepe düz gittikten sonra, yorgunluktan bir ağaç kütüğüne çöküverdi. Ağlamaya başladı. Onuncu ayın yarısı geride kalmıştı. Bir anda, somağını ona çevirmiş bir ada tavşanı bitti önünde. Küçük tavşan sordu:

"Ne diye ağlıyorsun?"

"Beyaz pelerinli bir beyefendiyi arıyorum."

"Beni izle," dedi adatavşanı.

Jeûne kalkıp hayvanın peşinden gitti.

Tavşan, kara yosunlarının altında gizli yuvasına götürdü terziyi. Jeûne çömeldi. Emekleyerek içeri girdi. Yeraltına indi. Karanlıkta parıldayan devasa, beyaz bir şato gördü. İndirilmiş çekme köprüden geçti.

Dörtgen avlunun orta yerinde, hizmetkârlar kocaman, altın bir arabayı hazırlıyor, kimileri de kapılarını siliyordu.

Jeûne hizmetkârlara yaklaştı. Saygıda kusur etmeden dedi ki:

"Bu arabayı niçin parlattığınızı sorabilir miyim?"

"Efendimiz evlenmek için genç bir nakışçıyı aramak üzere yeryüzüne çıkacak da ondan," dedi hizmetkârlar.

"Hazırladığınız bu araba sahiden de muhteşem," dedi Jeûne. "Peki söyler misiniz bana, bu kadar muhteşem bir arabası olan efendinizin muhteşem bir adı yok mudur acaba?"

"Olmaz olur mu," dediler. Heidebic de Hel'in arabası bu."

Jeûne ürperdi.

"Heidebic de Hel'e, terzi Jeûne'ün selamlarını söylersiniz," dedi.

Arabanın etrafını sarmış hizmetkârlarla seyisleri ayrı ayrı selamladı. Seyislerle hizmetkârlar da onu selamladılar.

Şatodan ayrıldı. Hel'den yukarı çıktı. Eski Normandiya sakinleri arasında Hel'in cehennem demeye geldiğini belirtmeden geçmeyelim.

Dünyanın bütün sakinleri için cehennemin dünya demeye geldiğini de belirtmeden geçmeyelim.

Jeûne tavşanın yuvasından yeryüzüne çıktı. Açık havaya kavuştuğunda, Dives köyüne doğru koşturdu. Heidebic de Hel adını tekrarlayıp duruyordu. Tekrarlarken adı aklında tutabiliyordu. Bu adı sürekli mırıldanmaya çalışıyordu.

Nehre vardığında, evinin sudaki yansımasına takıldı gözleri. Bir an durdu. Dives'in sularında salınan bu görüntü ne kadar da güzeldi. Köprünün korkuluklarına dayandı. Evinin su yüzeyinde ışıyan yansısını seyretti. Karnı acıktı.

Doğrulduğunda adı tekrarlamaya çalıştı: Oradaydı, çok yakınında, dilinin ucundaydı. Dudaklarında bir sis gibi dolanıyordu. Dudaklarının kıyısına kâh yaklaşıyor, kâh uzaklaşıyordu. Ama karısına söyleyecekken, ad aklından uçup gitmişti.

*

İki gün dinlendi. Colbrune kocasından ayrı düşmekten o kadar korkuyordu ki geceler boyu Jeûne'ün kollarında tir tir titriyordu. On birinci ay geldi çattı. Jeûne yine yollara düştü, nehir boyunu izledi, ormana girdi. Kara yosunlarının altına bakınıp durduysa da tavşanın yuvasını bulamadı gitti. Hayvanlara sordu, öbür dünya nerededir diye, hayvanlar ya suskun kaldılar ya da kaçıp gittiler. Terzi ormanın derinliklerine daldı.

Bir baktı ki ormanın sonundaki okyanus kıyısına varmış.

Yorgunluktan tükenmişti. Denize uzanan, dalga-

ların dövdüğü bir kayanın ucuna oturup ağlamaya başladı.

Derken deniz yüzeyinde bir dilbalığı belirdi.

"Ne diye ağlıyorsun?" dedi.

Jeûne beyaz dalgalar arasındaki dilbalığına bakıp,

"Beyaz pelerinli, kılıç kayışı altın kakmalı bir beyefendiyi arıyorum," dedi.

"Beni izle," dedi suya dalan dilbalığı.

Jeûne kalkıp hayvanın peşinden gitti.

Okyanus sularına dalıverdi. Denizin dibine ulaştı. Yosundan duvarın ardında, karanlıkta parıldayan, devasa, beyaz bir şato gördü. İndirilmiş çekme köprüden geçti.

Avluda askerler kara savaş atlarına eyer vuruyordu.

Şatonun dörtgen avlusunun orta yerinde, hizmetkârlar arabaya lâl rengi minderler yerleştiriyordu. Aşçılar sürahileri, enfes kokular saçan gümüş kapaklı yemek kaplarını getirip arabanın arkasına özenle yerleştirdiler.

Jeûne aşçılara yaklaştı. Saygıda kusur etmeden dedi ki:

"Bu yemekleri niçin arabaya koyduğunuzu sorabilir miyim?"

"Efendimiz genç bir nakışçıyı aramak üzere yeryüzüne çıkacak, yolculuk sırasında ona bir şeyler ik-

ram etmeyi düşünüyor da ondan," dediler.

"Bu kokular sahiden de olağanüstü," dedi Jeûne. "Peki söyler misiniz bana, bu kadar olağanüstü yemekler hazırlatmış birinin olağanüstü bir adı yok mudur acaba?"

"Olmaz olur mu," dediler. Heidebic de Hel'in her gün yediği yemekler bunlar."

Jeûne dilini dudaklarında gezdirdi.

"Heidebic de Hel'e, terzi Jeûne'ün selamlarını söylersiniz," dedi.

Arabanın etrafını sarmış aşçıları ayrı ayrı selamladı. Aşçılarla hizmetkârlar da onu selamladılar.

Denizler altındaki şatodan yukarılara çıktı. Deniz yüzeyini yardı. Kıyıda silkelendi. Kumsalı geçti. Ormana daldı. Bir yandan koşturuyor, bir yandan da Heidebic de Hel adını tekrarlayıp duruyordu. Tekrarlarken adı aklında tutabiliyordu. Bu adı sürekli mırıldanmaya çalışıyordu.

Koruluklardan geçti. Ormandan çıkıp vadiye indi. Nehir boyunu izledi. Köprüyü geçiyordu ki adını seslenerek kendisine koşan karısını gördü. Ne kadar huzurlu bir gündü. Alacakaranlık çökmüştü. Adını seslenen karısının arkasında güneş batıyordu. Colbrune'ün batan güneşle birlikte köprünün tahta zeminine yansıyan gölgesini fark etti, önünde uzanan devasa gölgeyi. Karnı acıkmıştı, bitkindi. Kendisine ko-

şan bu koca gölgenin karşısında kalakaldı.

Onu kollarına aldığında, karısı adı bulup bulamadığını sorduğunda, o da söylemek istediğinde, soylu adamın adını çıkaramadı bir türlü: Uzaklarda değildi, oracıktaydı, hemen yakınında, dilinin ucundaydı. Dudaklarında bir gölge gibi dolanıyordu. Kâh yaklaşıyor, kâh dudaklarının kenarından uzaklaşıyordu. Ama tam karısına söyleyecekken, ad aklından uçup gitmişti.

*

İki gün dinlendi. Colbrune'ün gözüne uyku girmedi. Evde dolanıp duruyor, adı hatırlamaya çalışıyordu. Dehşet içindeydi. On ikinci ay geldi çattı. Jeûne evden çıktı. Nehir boyunu izledi. Köprüden geçti. Ormana daldı dalmasına, ama tavşanı bulamadı. Ormandan çıkıp okyanus kıyısına vardı. Kayanın ucuna ilerledi ilerlemesine, ama tek bir balık gelip de konuşmadı onunla. Uzaklarda ada olmasına ramak kalmış adayı ve dağı gördü.

Kalkıp dağa vardı. Gece gündüz demeden tırmandı.

Dağın yarı yüksekliğine ulaştığında, yamaç öyle bir sarplaştı ki daha yukarılara çıkamadı. Jeûne parmaklarına baktı: kan içindeydi elleri. Narin terzi par-

makları nasıl oturup dikiş dikecekti şimdi? İpliği iğne deliğinden geçirecek halleri bile kalmamıştı. Kayalıklarda yassılaşmış, kan içinde kalmıştı parmakları.

Derken bir şahin belirdi.

Şahin kanatlarını yavaştan indirip dedi ki:

"Ne diye şu kaya parçasına tutunmuş ağlıyorsun?"

"Beyaz pelerinli, kılıç kayışı altın kakmalı, kara bir savaş atı olan soylu beyefendiyi arıyorum. Ama daha yukarı tırmanmaya mecalim yok."

"Beni izle," dedi şahin.

"Uçmayı bilmiyorum ki," dedi terzi.

"Uçmana gerek yok zaten," dedi şahin. "Aşağı düşmemeyi becer yeter!"

"Hiçbir işe yaramayacak," dedi Jeûne. "Öyle ya da böyle, karımın istediği şu adı aklımda tutamayacağım. Aşağı insem daha iyi olur."

"Beni izle. Çok uzakta değil," dedi şahin. "Dağdaki yarığı göstereceğim sana."

Gidecekleri yer gerçekten de çok uzakta değildi. Şahin kanat çırpıyor, Jeûne de kayalara tutuna tutuna onu izliyordu. Şahin kanatlarını açarak dağdaki yarığı gösterdi terziye.

Jeûne gece gündüz demeden ilerleyip dağın derinliklerine indi. Uçurumun dipsiz derinliklerinde

parıldayan devasa, beyaz bir şato gördü. Var gücüyle koşmaya başladı. Dizlerinin üstüne düştü. Dizlerini ovuştura ovuştura, indirilmiş çekme köprüden geçti.

Avluda eyerlerine yerleşen atlılar gördü.

Şatonun dörtgen avlusunun tam ortasında, dört asker altın arabanın tepesine çıkıp kılıçlarını çektiler.

Jeûne askerlere yaklaştı. Saygıda kusur etmeden dedi ki:

"Niçin bu boş arabanın tepesine çıkıp kılıçlarınızı çektiğinizi sorabilir miyim?"

"Efendimiz yeryüzündeki genç bir nakışçıyı aramak için yola çıkacak, onu korumamız gerekiyor da ondan" dedi hizmetkârlar.

"Bu kılıçlar gerçekten de gözkamaştırıcı, dedi Jeûne. "Peki söyler misiniz bana, bu kadar gözkamaştırıcı kılıçları olan birinin muhteşem bir adı yok mudur acaba?"

"Olmaz olur mu," dediler. "Heidebic de Hel'in kılıçları bunlar. Ama şimdi önümüzden çekilin de geçelim, yola çıkmak üzereyiz de."

Jeûne arkasını dönüp, "Heidebic de Hel'e, terzi Jeûne'ün selamlarını söylersiniz," diye bağırarak koşmaya başladı.

Koşuyor, kayaları bir dağ keçisi gibi tırmanıyordu. Hel'den yukarı çıktı. Yine koşmaya başladı. He-

idebic de Hel'in adını tekrarlayıp duruyordu. Tekrarlarken adı aklında tutabiliyordu. Bu adı sürekli mırıldanmaya çalışıyordu.

*

Colbrune, Dives'de Jeûne'ü bekliyordu. Bir deri bir kemik kalmıştı. Unutulan adı hatırlamaya çalışıyor, tir tir titriyordu. O kaçınılmaz güne hepi topu üç gün kalmıştı ve Jeûne'den hâlâ haber yoktu. Kendisi hatırlamaya çalışıyor ama aradığı adı bir türlü bulamıyordu. Jeûne'den koparılmaktan o kadar korkuyordu ki kan terler olmuştu. Bir tabureye çıktı. Jeûne'ün kirişte asılı duran kılıçlarından birini çekip aldı. Ölmek için biledi kılıcı. Soylu beyefendinin karısı olmak istemiyordu. Bir tek Jeûne'ün olsun istiyordu.

*

Jeûne adı tekrarlıyordu. On ikinci ayın dokuzuncu günü gelip çattı. Kayadan kayaya zıplayarak indi dağdan aşağı. Kumsala vardı. Durmaksızın koşuyordu. Ormana varana dek izledi kıyıyı. On ikinci ayın otuzuncu günü gelip çattı. Durmaksızın koşuyordu. Ormandan geçti. On ikinci ayın otuz birinci günü ge-

lip çattı. Karanlık çökmüştü. Saat gecenin on biri olmuştu. Durmaksızın koşuyordu. Köprüyü geçti. Nehir sularında bir yansıma yoktu, gecenin içinde hemen yitip gidecek gölgeler yoktu ortada.

Kapıyı itti, dehşet içinde kan terleyen karısına bakmadı. Kılıç Colbrune'ün elindeydi. Arkasını dönmüş, ocağın önünde oturmuştu. Bıçağın sivri ucu yerdeydi.

Jeûne bağırdı:

"Heidebic de Hel, adı bu işte!"

Yere yığıldı. Colbrune döndü. Ayağa kalktığında çanlar on ikiyi vurmaya başladı, rüzgâr esiverdi birden, kapı açıldı, soylu Hel kapı pervazında belirdi. Uzun, beyaz pelerinin altında muhteşem bir kıyafet; belinde altın kakmalı bir kılıç kayışı vardı. Arkasında, gecenin karanlığında parıldayan altın araba görülüyordu.

Hel gülerek yaklaştı. Colbrune'ü elinden tutmak istedi. Genç kadın çekti elini, eğilip şöyle dedi:

"Niçin beni alıp götürmek istiyorsunuz?"

"Adımı hatırlıyor musun Colbrune?"

"Elbette hatırlıyorum adınızı. Kendilerine iyilik edenlerin adını unutmuş çok kadın gördünüz herhalde."

"Nedir benim adım?" diye sordu adam.

"Bir saniye, dilimin ucunda. Biraz bekleyin de du-

daklarımdan dökülüversin."

"Nedir benim adım?" diye haykırdı adam.

Colbrune gülümseyerek:

"Adınız Heidebic de Hel, efendim," dedi usulca.

Bunun üzerine adam haykırdı. Her şey karanlığa gömüldü. Konuşurken üflediğim şu mum gibi söndü her şey.

Her kim ki konuşur, ışığı söndürmüş olur.

Gecenin içinde yalnızca dörtnala giden bir atın sesi duyuldu.

*

Colbrune gözlerini yeniden açma cesaretini bulduğunda, araba çoktan uzaklaşmıştı.

Jeûne'ün baygın vücuduna eğilmiş, dudaklarını öpüyordu.

Gece, bugünkü gibi öylesine karanlıktı ki, Colbrune bir mum yakmak için çakmak kavını yere sürttü; başını, saçlarını üzerine eğdiği, dudaklarını uzattığı, yavaştan nefes alan adamın yüzünü aydınlatmaktı niyeti.

*

Zayıf düşmüştü Jeûne. Açlıktan midesi eziliyordu. Colbrune, elinde mum, bir dizini yere dayadı.

"Oramus ergo te, Domine: ut cereus iste in honorem tuis Nominis consecratus, ad noctis hujus caliginem destruendam, indeficiens perseveret." (Sana yakarıyoruz, Efendimiz, adının hatırasına adanmış bu mum, bu gecenin karanlığını dağıtmak için hiç sönmeden yansın.)

Jeûne kendine geldi. Çok bitkindi. Yüzü kireç gibiydi. Colbrune kocasının elini tutup doğrulması için kendine çekti. İkisi de yanan mumun önünde diz çöktüler. Ve şu duayı okudular:

"Oramus ergo te, Domine: ut cereus iste in honorem tuis Nominis consecratus, ad noctis hujus caliginem destruendam, indeficiens perseveret." (Sana yakarıyoruz, Efendimiz, adının hatırasına adanmış bu mum, bu gecenin karanlığını dağıtmak için hiç sönmeden yansın.)

Bir an titrediler, sonrasında hayat boyu mutlu oldular. Çocukları ve çocuklarının çocukları çoğaldıkça çoğaldı ve nihayetinde, bir masa; bir mum; bir iplik; yün eğirmek için bir çıkrık; ipliği makaraya sarmak için bir iğ ve hikâyeleri için de benim sesimi bırakarak göçüp gittiler.

Medusa üstüne kısa inceleme

L'Eure'den ve Avre kıyısından ayrıldık. İki yaşındaydım. Normandiya'ya, Le Havre'a taşındık. Liman da şehir de yeni yeni kendine geliyordu. Odalarımız, uzaklarda denizle buluşan uçsuz bucaksız harabelere bakıyordu.

Annem her zaman yemek masasının başına geçer, sırtını mutfak kapısına verirdi. Bir anda susturuverirdi bizi. Başı dikleşirdi. Bakışı bizden uzaklaşır, belirsiz bir yerlerde yitip giderdi. Eli, sessizliğin ortasında, yukarılarda bir yerlere uzanırdı. Bir sözcüğü arıyor olurdu annem. Her şey bir anda donakalır, dünya duruverirdi birden.

Dalıp gider, uzaklaşır, ışıldayan bakışı bir yerlere odaklanır, dilinin ucundaki sözcüğü bulmaya çalışırdı. Bizler de dudaklarının kenarında gezinirdik, onun gibi bizler de pusuya yatıp beklerdik. Suskunluğumuzla destek olurduk ona. Yitik sözcüğü, onu

umutsuzluğa düşüren sözcüğü çıkaracağını bilirdik. Sayıklar gibi, uzaklardan gelen sesiyle hecelerdi sözcüğün havada titreşen kütlesini.

Ve yüzü aydınlanıverirdi. Sözcüğü bulur, bir mucize gibi dillendirirdi onu. Bir mucizeydi evet. Bulunan her sözcük bir mucizedir.

*

Tıpkı Medusa'yla göz göze gelip taşlaşanlar gibi, çıkaramadığı sözcükle karşı karşıya kalanlar da bir heykel görünümü alırlar.

Tıpkı Orpheus gibi, aşkının hemen orada, arkasında olduğunu, onun peşinden gelip cehennem basamaklarını tırmandığını görmek ve bundan emin olmak için bir an dönüp arkasına bakarken bir heyecanın alevlenişini bir hatıranın aldatıcı yüzüyle taşlaştıran Orpheus gibi, yitik adı ararken harcadığımız o deruni emek, beklediği kavuşma ânını dondurur. Umutla bekleneni köstekler.

Bilinen ve çıkarılamayan sözcüğün getirdiği sıkıntı, içimizde bir yerlerde unutulmuş insanlığın saldırganlaştığı bir deneyimdir. Düşüncelerimizin rastlantısal yanının, kimliğimizin kırılgan doğasının, belleğimizin istemdışı cevheri ve tamamı dille işlenmiş dokusunun parmaklarıyla birbirlerine dokun-

dukları bir deneyim. Sınırlarımızla sonumuzun ilk kez birbirine karıştığı bir deneyim. İnsan diline özel bir eza. Bir kez kazanılmış olanın karşısında duyulan eza. Dilin ucundaki ad, dilin biz insanlar için bir refleks olmadığını hatırlatır. Gözleri nasıl görüyorsa öyle konuşan hayvanlar olmadığımızı.

*

Bir sözcük yitip gidebiliyorsa, anlamı şudur: Dil değiliz biz. Dil yetisini edinmişsek eğer, anlamı şudur: Bizi terk edip gidebilir. Bu ayrılığa maruz kalmamızın anlamıysa, dile ait ne varsa dilimizin ucundan çekilebileceğidir. Bunun anlamı da ahıra ya da cengele ya da çocukluk öncesine ya da ölüme geri dönebileceğimizdir.

*

Uçaktan bakıldığında, buğday tarlaları zaman zaman geçmiş yıkıntıların rutubetli gölgesini toprak yüzeyine çıkarır, böylesine uçsuz bucaksız, bu kadar zengin topraklar üzerinde hiçbir biçimde hak iddia edilemeyeceği için, kimse yerin dibinden çıkaramayacaktır onları. Roma villaları olabilirler mi? Ya da neolitik tapınaklar? Kelt kulübeleri diyebilir miyiz

onlara, ya da son dönemde yerle bir edilmiş, XIX. yüzyıldan kalma eski mi eski bir fabrikayı gün ışığına çıkardıklarını söyleyebilir miyiz? İçimizdeki bu gölgelerdir geçmişten kopup gelen; gerçeklikten nasibini almamıştır hiçbiri. Dilin ucunda duran bir sözcüğün yarattığı mesafede, bunları uyandıracak gücümüz yoktur. Aceleci davranan ve bedenin uçurumunda, gırtlağın uçurumunda tekrar tekrar ele geçirilen birer gölgedirler. Ya da içimizden dışarı sızan bir buğu diyelim, etrafımızı saran havaya saldığımız ve orada dağılıp giden bir sözcüğün hafif kütlesi.

*

Bir anda, içindeki kutsal kalıntıların ayaklanıp kaçıverdiği bir sandıktan farkım kalmıyor, geri dönmeye razılar sanki, ama kaçıyorlar.

Hatırlamadığım şey belleğimde bir yerde.

Elle kolun birbirine bağlanması gibi, beni de anneme bağlayan bir hatıra var, bir sahne.

Bu sahne anneme tam anlamıyla kavuşmamı sağlıyor. Ağzımdaki dile ne kadar ben diyebiliyorsam, annem de bir o kadar ben oluyor. Hepimizi silip yok eden o bakış oluyor annem.

*

İki kez yuttum dilimi. İlkinde, on sekiz aylıkken, sustum. Kendimden daha iyi hatırladığım, mavi bir yemek masasında, karanlıkta bir şeyler yiyordum. Katlanabilir bir masaydı. Suskunluk masamdı benim. Bir daha asla bir masanın başına geçip çalışamamış ve çalışamayacak olmamın nedenidir.

Şiddet tutumluluk nedir bilmez, aksini hiç düşünmedim. Suskunluğa tutkuyla bağlanmış o çocuktum ben. Yaşamını, annesinin hatırlamayınca hatırına getirdiği bir adı bulma çabasına bağlayan o çocuktum. Bir sözcüğün yitip gittiği kanalları ve yolları sıkıntı içinde tekrar tekrar kateden annemin düşünme çabasıyla özdeşleştirirdim kendimi. Daha sonraları annemin babasıyla özdeşleştim. Böylece, annem sayesinde gözlerimi dünyaya açmamdan hemen önce programlanmış bir özdeşliği doğruluyordum o kadar, çünkü önadıma eklenen diğer iki ad, onların önadlarıydı – Charles, Edmond. Çocukken, büyük büyükbabamın olmak istediği şair olmak için, büyükbabamın filoloji, dilbilgisi ve Roma hakkında bildiği her şeyi öğrenmem gerektiğini düşünürdüm. Her ikisi de Sorbonne'da ders vermişti. İkisi de kitap koleksiyoncusuydu. Zamanı beyhude bir çabayla ters yönde akıtmaya böyle kalkıştım işte. Beni Roma kıyılarına, Ur harabelerine götüren ve nihayetinde, suskun kayaları çizimlerle dolu en eski mağaralara sürükle-

yen de bu oldu. Birer hatadan ibaret tuhaf zorbalıkların kölesi olmuş yaşamlarımız. Yazdığım kitapların, gelecekleri yaşayanlarmkinden daha bir güvence altında görünen o kimsenin tanımadığı ölüleri, hayaletleri mezarlarından çıkararak başarıya ulaştığını saptamak ilginç. Tarlalardaki o gölgeler diyeceğim kitaplara. Yitirilmiş dille aramızdaki sessiz alışverişe dönüşmüş o çocuktum ben. O suskun bekçiydim. O suskunluk oldum, çıkarılamayan ve suskunluğun kılıfına uyan sözcükte "cezaya kalmış" o çocuk oldum. Çocukluğumdaki bu rahatsızlık Havre'a taşındıktan sonra başgösterdi, çünkü annem hastalanıp yatağa düşmüşken benimle ilgilenen Mutti* adındaki Alman genç kız yanımda değildi artık. Dilimi yuttum. Anneminkinden daha değerli, ve ne talihsizliktir ki bir buyrukla aynı anlama gelen bu adın içine gömülmeyi başardım. Dilimin ucunda değil, bedenimin ucunda duran bir addı ve onun sıcaklığını bir tek bedenimin suskunluğu olanca sahiciliği içinde geri getirebilirdi bana. Arzuyla, alışkanlıkla, istediğim için ya da meslek gereği yazmıyorum. Yaşayabilmek için yazdım. Yazdım, çünkü susarak konuşmanın tek yolu buydu. Dilini yutmuşken konuşmak, dilsizken konuşmak, yitirilen sözcüğü kollamak, okumak, yaz-

* *Mutti* (Alm.) Anne. (ç.n.)

mak, aynı şey. Dili elden çıkarmak bir sığınak oldu çünkü. Çünkü deliler gibi, doğaları gereği bahtsız taşlar gibi, hayvanlar ve ölüler gibi dilden bütünüyle sürgün edilmeden bu ad'a sığınmanın tek bir yolu vardı.

On altı yaşıma geldiğimde yine susmak zorunda kaldım. Ne diye susuyorum. *Adı Dilimin Ucunda* başlıklı bu masaldadır benim sırrım.

BİRİNCİ BÖLÜM

Ana hatlarıyla belirlemek istediğim bu zafiyet herkesin yaşadığı bir deneyim. Özel durumuysa, dile getirilemezken, içimizde yer etmiş o dile sığmaz şeyin somut deneyimiyken, dil yetisinin kazanılmasını ve ölümü birer yazgı olarak dile getirme zorluğuyken, yine de asla muğlak olmaması. Bu durumda, belleğin yaşadığı işlevsel güçlüğün, bedenin cevherine kazınanları yığma işlemiyle ilgisi yok. Blok halde depolanmış tek bir öğenin seçilmesi, çıkarılması, hatırlanması ve geri getirilmesine bağlı bir zorluk söz konusu. Unutma, bellek yitimi değildir. Unutma, geçmişteki gövdenin ruha geri dönüşüne hayır demektir. Unutma, dağılabilen bir şeyin silinişiyle karşı karşıya gelmez asla: Dayanılmaz olanın gömülmesine meydan okur. Akılda tutmak, dönüşü umutla beklenen şeyin saklanması için yitmesi gereken tüm o "kalıntıların" unutuluşunu düzenlemeye dayanan işlemdir. Geri dönüş böylece kıtlığı ve feragati getirir. Bellek, öncelikle unutulacaklar arasında

yapılan bir seçimdir, sonrasındaysa, temelindeki unutuşun etkisinden korunacakları biriktirmektir, hepsi bu. Ezber denen de başka nedir ki? Çocuğun eliyle sayfayı kapamasının nedeni de budur, aklına getirmesi gerekenleri örtmek ister. Unutma, silen ve sınıflandıran, karanlıklardan çıkaran ve gömen, unutulmuşu ve akılda tutulanı sonsuza dek birleştiren o saldırgan ilk edimdir.

Dilimizin ucuna gelmek istemeyen sözcükler bu noktada yokluklarıyla orantısız bir güç edinirler. Sapkınlığa açılan yollara sapmışken bir bilgiyi öncelerler. Başa çıkamayacağımız bir heyecanı ya da korkuyu yüceltirler, çünkü yokluklarını hissedelim diye unutulmuşlardır; ve içimizdeki dil yetisinden önce, hatırlanmaları için olası tek bağı oluşturarak, dilin bir kirişi olarak içimizde yer etmeden, cevherimize kazınmadan önce yaşandıkları için yokluklarını daha çok hissedelim diye unutulmuşlardır. Varolmakta kusur eden, bir kez doğmuş olan, eksikliği hissedilen kazanılmış sözcüğün buhranında gizlenen buhranı getirirler.

Unutma yaradılıştan gelir. Çocukluğa özgü bellek yitimidir. Bu kopuşun zorluğunu ikiye katlamak için başlangıçtaki bellek yitiminin kendisi de ikiye katlanmıştır. İki bellek yitimi vardır içimizde: Yaradılış ve çocukluk. Bambaşka bir şeyle meşgulken ortaya

başka bir iş çıkaran ve bunun sonucundan habersizce bizi dünyaya getiren *iki* bedenin *çiftleşmesine* bağlı olduğundan, bellek yitimi kökenimizi oluşturur. Ulusal ya da kültürel bir dil edinmezden önce, kendi işleyişindeki gecikmeye bağlıdır, çocukluğumuzdur bizim. Bu nedenle, insanda beyin lopları ancak dörtbeş yaşlarında olgunluğa erişir. İlk hatıralar genelde üç-dört yaşlarında ortaya çıkar. Başlangıçta kanlı canlıyken, daha sonra üzerinde yükseldikleri dilin kıyısında uyuşukluktan kurtulmak için şöyle bir silkinirler. O ana dek, yaşar insan, nasıl yaşadığına dönüp bakmaz, nasıl yaşadığına dönüp bakamaz çünkü. Biyolojik bir kaynaşmadır bu. İnsan kafası unutmayı unutuşu yavaş yavaş öğrenir. Unutmayı unutuşu ezberlemek, bağlantıların yerine nesneleri yavaştan akılda tutmaya başlamaktır.

Öte yandan, en az üç bellek türünü belirlemek gerekiyor: Hiç varolmamış olanın belleği (fantazma); varolmuş olanın belleği (gerçek); fark edilememiş olanın belleği (hakikat). Bir hatıra, her seferinde, arkasındaki cehenneme dönmüş gözlerin önüne serilen donuk bir bellek izinden farklı bir görünüm alır. Bu izin geri gelmesi için, yitirmeyi yadsıyan sanrının müthiş bir yoksunluğa gark olması, ıstıraplar içinde sütten kesilmesi, dayanılmaz bir açlık çekmesi, artık bulamadığı şeyi görüp yeniden canlandırması gere-

kir. *Ersatz*'ı* görmesi gerekir. Buna düş kurmak denir. Her düş, sütsüz kalınca geri çağrılan bir anne memesidir. Her düş, bu kıtlığın ta kendisidir. Gerçekdışında arar emeceği sütü. Üçlü geçmişin belleğinin tuhaf yatağıdır: hiç olmamış olanın, olmuş olanın, kaydedilmemiş olanın.

Üstelik her söz, her daim eksiktir. Belleğin bütünüyle istemli bir edim olduğu varsayımında bile, her söz iki kez eksiktir. Bir kez eksiktir çünkü öteden beri varolmamıştır (dil yetisi kazanılır). Ve yine eksiktir çünkü göndergenin göstergede yeri yoktur (dil yetisidir çünkü). Her adın göndergesi eksiktir; dilde şey eksiktir. Ayrıca, sözden sürülmüş olanın söze sızarak ıstırap çekmesi gerekir. Aranan sözcük de budur.

Her söz, bellekten kurtuluveren bir şeye kavuşma çabasıdır. Her ad, özlenenin ardında, izler cehennemi ve sanrının *Ersatz*'ı arasında kalan özlemi körükler. Sözcüğün geri gelmeyişi, o özlem, geri dönmeyenin verdiği o ıstıraptır dil. Söz belleğe arzuyu getirir, o da düşe aktarır arzusunu ve sökün eden geri dönüşlere değil unutmanın yaptığı seçime bırakır kendini – ve orada edinir kimliğini.

Dilin ucundaki ad, dilin kucaklayamadığı şeye duyduğu özlemdir. İlk özlemdir bu, çünkü insanlar-

* *Ersatz*: (Alm.) Sahte, taklit. (ç.n.)

daki dil zafiyeti yaradılıştan gelir. Yitirilmiş nesneden önce gelir; dünyadan önce gelir. Bu özlem, hep geciken sözcükleriyle kaynaşma ya da süreklilik imgesini yaratır; kendisini öncelemiş olabilecek bu fantazmalardan yola çıkıldığındaysa, nesneler biçim kazanabilir ve ilk örneği oluşturan öteki gövdenin nihai biçimi büyüsüyle çıkagelir. Zifiri karanlık sözcüklerin kökenindedir: var olmayan şeylerin hayalini kuran düş, yaratır onları. Böylelikle, dehşet verici karanlık, kökenlerindeki o yanına varılmaz karanlık bir de yazgıları olur çıkar. Gözle görülür bir bedeni isteyen arzu bile bu karanlığa yargılıdır. Kollarına aldığı bedenlerde, onların eksikliğini arzular. Dilinin ucundaki ada takılıp kalanların bakışı da bu zifiri karanlığa takılıp kalmıştır. Düşlerini kollarlar. Kendisi de gerçeğin dışında kalan bir doyum ânını düşlerler. Dil kendi gerçeğine bir sanrıyı düşlediği zamanki kadar yakın olmamıştır hiç. Romanlar söylemlerden daha gerçektir. Deneme bir parça gevezedir hep ve suskunluğunun gecesinden sıyrılıp dile ve korkuya doğru dolu dizgin yol alır. Sarhoşluğa sızabilecek, yapıtlara sızabilecek bir ıstırap yaratır.

İKİNCİ BÖLÜM

1899'da, Sigmund Freud, beklenmedik bir anda, düş üstüne bir kitapta düşünceyi dize getiren ve dilin tamamını utanca boğan şu cümleyi yazdı: "Das Denken ist doch nicht anderes als der Ersatz des halluzinatorischen Wunsches." (Düşünce, sanrılı arzunun taklidinden başka şey değildir.) Bir açıdan bakıldığında, her düşünce kökeninde yalancıdır. Öte yandan, her sözcük yalancıdır. "Ersatz", Freud'un kullandığı sözcük. Düş ve düş'ünce dilimizin oyuncaklı sözcükleri. Eskilerde "hayal" ve "hiyel" denirdi. Düşünce ister istemez kurmacaya gelip dayanır, var olmayanı yadsımaya yargılıdır. İnsan düşüncesini oluşturan iki gereç yokluk –gerçekten sapma– ve yadsımadır – yokluktan sapma.

Yaradılışımızda bir boşluk var. Olanaksız bir köken düşüncesine dalarak, kendi hakkımızda olanaksız bir düşünceye gömülüyoruz. İçinde yer almadığımız, ama arzumuzun temsil ettiği, düşlerimizin ürettiği bir sahnede kökenimiz. Bu nedenle düşün

işaretidir ereksiyon, ki o da, aslında, sahnenin ihtiyaç duyduğu işarettir

*

Bir anda dikleşiveren o baş, yitik sözcüğü geri getirmeye çalışan bedenin emeği, uzaklara dalıp giden o bakış, geri gelmeyeni ararken yitip giden o bakış – bu başın bütünlüğü ister istemez cinseldir.

*

Yitik sözcüğün izinde süregelen suskunluk ereksiyondur. Ama insan dilinin izi gündüz vakti sürülür. Bu arayışta uyku yoktur. Karanlıklar yoktur. Düşün terk ettiği ereksiyon, zafiyettir.

*

Ölüm nerede gösterir yüzünü, mutlulukta değilse eğer, insanlarda mı? Haz sürerken eritir uzuvları, sonu geldiğindeyse hepsini tüketir. Doyum sanrısında, yaşam bitmiştir, arayış ödüllendirilmiş, zaman yerle bir edilmiştir. Nirvana. Nirvana'da dilin kendisi geri çekilir. Dilden kurtulmak, kendi olmaktan çıkmak, artık düşünmemek, artık arzulamamak, Nirvana

böyledir. Budizmin Nirvana dediği, öznenin arzu yokluğu içinde eritici patlamasıdır. Hakiki ölüm, başkalarının ölümü, neden sonra bu doyum, erime ve mutluluk deneyiminde çıkar ortaya. Ölüm, insanlara mutluluk ânında değilse ne vakit gösterir yüzünü; bir de yakınmalarda, başka bir deyişle, şans eseri hazza işaret etmeyen göstergelerde, yaşama yorgunluğu ve düşünce boşluğunda konaklayabilir. Arzu da, yakınma da aynı şeyi söyler: "Doyuma ulaşmak istiyorum, ölmek istiyorum."

Gömüldüğü uykuyu bekler haz. Geceyi ister, hep ilk gece, aynı zamanda son gece olan karanlığı – yaşamöyküsü denen şu dil ve beden sürçmesinin ardından kavuşacağı geceyi.

Bu anlamda dil, geceyle suskunluk arasındaki o dehşet verici çarpışmayı getirir hep. Yakıp kavuran o ilk sahnedir dil. Organik ölümün tamamen dindirdiği orgazmik ölümü arayan o çarpışmadır. İşte bu nedenle, aranan sözcüğe kavuşmak, kadınların çehresinde bile cinsel organın bir felaket gibi fışkırmasıyla benzer özellikler gösterir.

*

Dilin ucunda duran sözcükle oynarken, söz oyunu yapmıyorum. Başı dikleşmiş, Gizemler Villası'ndaki* üstü örtülü fallüs karşısında dehşete düşen Roma soylularının hareketlerini andıran bir bekleyiş içinde kolunu uzatan şu kadını saçlarından tutup çekmiyorum. Her şeye rağmen bildik bir ad'a ya da işaretleri ortada yokken sezilen bir fikre –tam anlamıyla, sezilen değil de yakan: "Yanıyorum! Yanıp tutuşuyorum!"– hâkim olamama hali, kendine hâkim olmaktan çıkmaktır ve ölümün alıp götürülen gölgesidir, iş ki kaçıp giden sözcüğe el konmasın. Sessizlikteki sözcüğü bulmak, aniden boşalmaktır. O biriktirme, o tutma ve o aniden gelmedir.

Ateşe değil –"Yanıyorum!"– ateşin alev aldığı ocağa yaklaşmaktır.

Şiirdir bu haz. Bulunan addır şiir. Dille tekvücut olmak, şiirdir. Kesin bir şiir tanımı elde etmek için belki de en uygunu, en basitinden şunu söylemektir: Şiir, dilin ucundaki adın tam tersidir.

*

* Villa dei Misteri, Pompei'de Dionysos kültünü yücelten Romalıların sefahat âlemleri ve orjiler düzenledikleri villa. Duvarlarındaki fresklerden birinde üstü örtülü bir fallüs tutan bir kadın resmedilir. (ç n.)

Bulunan sözcüktür şiir; dünyayı görmeye bir kez daha el veren dildir, herhangi bir imgenin ardında gizlenen aktarılmaz imgeyi yeniden ortaya çıkaran, sözcüğü silindiği yere geri getiren, kendisini kör eden sözlerde hep çok eksik olan ocak arayışını körükleyen, eğretileme içinde işleyen kısa devreyi üreten dil. Dil yetisini sonradan edinen, sürekli dil üzerinden konumlanma –dil fikrini yeniden benimseme– zorunluluğu yaşayan insanlar gibi, imgeler de kavuşulan sözcüklere ihtiyaç duyar, dile, yani gerçek dile; gerçeğin güçten düştüğü, cehennemin Euridyce'yle aynı anda yükseldiği, sütten kesilme dehşetini enselerinde hissettikleri, arzunun bedeni yeniden dikleştirdiği, dimdik ettiği dil; başka bir deyişle, sözcüğün eksik olduğu dil.

*

Düşüncesinden çok feyz aldığım biri de Gongsun Long'dur. Gongsun Long, Zhou'lar zamanında, Chao'da Savaşçı Krallıklar dönemi diye anılan zamanlarda yaşadı. Timaios'un çağdaşıydı. Eski Çinlilerin Gongsun Long'a sitem etmelerinin sebebi "hiçbir okula ait olmaması"ydı. *Lao tse*'de bu sitemden

söz edilir. 1977'de, Gongsun Long'un bir *aporia*'sını* çevirdim. 1986'da yeniden yorumladım. "Hiçbir okula ait olmaması", düşüncesinin bir sonucu olarak yazgısını belirledi maalesef; ama neyse ki düşüncesinin vardığı bu nokta, düşüncesi adına, zafiyet gereği belki de yalnızca düşüncenin vardığı bir noktaydı. Gongsun Long'un "çok şaşırtıcı" diye işaret ettiği iki önerme var. Bunların nihai önermeler olduğu su götürmez:

"Hiçbir yerden türeyen düşünceler vardır."

"Sonu bir yere varmayan düşünümler vardır."

Dille hakikat arasında kalan gözyaşının tükenmesi olanaksızdır, der Budistler. Ganj nehridir gözyaşı.

*

Gecede düşe dair bir işaret, ereksiyon.

Gündüz vakti ereksiyon, düşe işaret.

Dilde sıfatların sayısının çoğalması dilden olmaya işarettir. Dilin ana sıfatını ele veren, dilden önceki gerçekliğe duyulan özleme işaret eden, ışıldayan ocağı, yani şiddetli sahneyi, yani gerçeklikten önceki gerçeği, yani çiftleşmeyi, aşırı duyarlılığı gösteren

* *Aporia* (Yun.) Çıkmaz. Felsefede, aporia bir sorunsalda ya da bir öğretideki çözümsüz sorunları ifade eder. (ç.n.)

ârazdır. Dildeki ötekine, bulunamayan nesneye, aktarılamayan imgeye ve dilin ucundaki ada duyulan özlemdir.

Toplumda, sonuna kadar düşünmek isteyenlerdeki düşünme bozukluğu nevroza işaret eder. Odaklayamadıkları bir şeye odaklanırlar. Bir türlü tasarlanamayan bir izleği düşünürler durmaksızın. Sözcüklerin bir türlü anlam edinemediği bir durumla karşı karşıyadırlar. Kişisel kimlik, bu boşluk karşısında bir çarpışma dalgası gibi oluşur. Sınırı bir sıçrayışta aşmak ister, içinde durmaksızın yenilenen bir sıçramayla, çarpışmaya icabet etmeyen sınırı aşmaya çalışır insan. Kişisel kimlik, felakete karşı, bozguna karşı, haz patlamasına, saldırganlık patlamasına karşı, mutluluk patlamasına karşı girişilen tüm bu çarpışmaları ifade etmek için elverişli bir addan başka şey değil.

Ötelerde bir yerlerde, erişilmez bir kütle, birleşik bir kap gibi bizi durmaksızın kendine, dilin içine çekiyor. Dille erişilemiyor ona. Dilin ucunda duran ama söze ait olmayan, sözün çekim alanından uzaklaşıveren, söze dökülemeyen şey bu. Konuşurken sesi engelleyen, kusma hareketinde olduğu gibi dudaklara kadar ulaşan ve dökülmeden hemen önce kesilen; dilde değil, hep ama hep dilin ucunda duran bir heyecan. Bu fışkırmaya söz civarında rastlanır,

orada görülür ama sözde konaklamaz. Hakiki sözden önce gelen şaşkınlık süresidir. Askıya alman zamandır. Dilden yoksun kalmış dudaklara kadar yükselip değen durdurulmuş zaman. Dil, edinildiği için ve ancak nesnelere gönderme yaptığı için, kaynağını asla göstermediği için hep dilden önce gelen şu kaosun mutasyonu olur. Yunanca *kaos* sözcüğü de yarılan yüzü ifade eder; insanın açılan ağzını.

Gerçeklik kavramı bu nedenle klasiklerin usçuluğunda bile hep şaşkınlığa delalettir. Kısa devrede, yitirilene kavuşulan yerdedir. Asla dilin amansızlığından almaz kaynağını. Ama yine de, gerçek sözcüklerin, dilin ucunda tomurcuklanan, nesnelerden önce nesnelere içten içe aydınlık veren, benlik daha yokken, yani gerçeğin su yüzüne çıkışı zaaflarla, topallamalarla gerçekleşip de aynı gerçek yeniden el altında, nostaljik, ele geçirilmiş, güçten düşmüş göründüğünde, dünya yön değiştirdiği vakit benliği aydınlatan sözcüklerin çiçeklenmesi ancak suskunluk perdesine sarınmış dilden beklenebilir. Bu nedenle, bir anda "elde bulunmamak" ve bir köşede unutulmuş sözcüğün izinde aniden geri verilmek dilin üstüne kalır. Konuşan kişi, bir bakar ki dilin sütünden kesilmiş, tamamen kesilmiş. Ve dilin tamamı yön değiştirmeye kalkışıp da başarısız olduğunda hakiki sözcük gizlenmeyecektir. Böylece, bu sözcük ifade etti-

ğinden daha çok şey söyler ve dile getirdiğinden daha çok şey gösterir. Hakiki sözcük, kilitte ağızlıktan çekilen dilden ve açtığı kapıdan çok daha geniş bir alanın kilidini açan anahtar olur. Kavuşulan sözcüktür açıl susam diyen, bir sözcük olarak değil, aktarılamayan sahneyi geri getirdiği, dilin "ucuna" açıldığı, gerçeğe davet ettiği için yapabilir bunu. İlginçtir, ağzında dili dönenler (insanlar) bir kez doğduktan sonra dile geldiklerinde; zafiyet göstermesi koşuluyla, yaşam için yegane yeniden yaradılış dildedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Bir andır "dondurulan görüntü"; donup kaldığı sıradaki *movere**, dilin iflasıyla askıya alınan zamandır. Filmin fotoğrafa dönüştüğü an. Aristoteles, insanda saçlarla boyun arasında kalan kısma "prosopon", yani kendini-başkalarının-bakışına-sunan dendiğini söyler. "Çünkü insan, dik duran tek hayvandır," diye devam eder Aristoteles, yüzünü dönüp bakan, sesini yüzünden çıkaran, bir çehresi olan tek hayvan."

Medusa, insan yüzünü maske olarak taşıyan tek tanrıça. Medusa'nın maskesi, önden bakıldığında, kocaman açılmış ağzıyla bir kadının çehresi. Dehşet çığlığında, ölümün çehresi.

İnsan yüzlü maske çukurlaşmış bir kafaya, bakıştan yoksun kalmış, çehresiz ölülerin donuk, etsiz, suskun kafasına kavuşmamak için haykırır. Çehresiz kafalar, ölülerdir.

*

* *Movere* (Lat.) Devinmek, hareket etmek. / Devinim. (ç.n.)

İnsanın canından çok sevdiği kadına onca yoğunlukla, içeriden bir işgalle sahip olması, onun bakışını bulandırması hep bir gerileme hareketini getirmiştir arkasından.

Bir heykel gibiydi kadınım. Güzeldi.

Bakışındaki yoğunlaşma, bizden ötelerde bir yerlere dalıp gitmişken, ışığı titretirdi.

*

Odysseus'un gemisi Seirenlerin yaşadığı adanın önüne geldiğinde, yol almasını sağlayan rüzgâr dinmişti. Deniz yüzeyini kırıştıran tek bir dalga kalmadı bir anda. Böylece gemi ışığın ortasında –bir "altın yağmuru"nda– kalakaldı, ve Odysseus, yelken direğine tutunan Odysseus, Seirenlerin dudaklarına asıldı.

Seirenler erotik çiftleşmenin Medusa'larıdır. Gorgolar da ölüm çığlığının Seirenleri.

*

Annem sustururdu bizi. Dilinin ucunda duran ve öyle ya da böyle geri gelmeye zorladığı sözcüğe tüm varlığıyla sarılırdı. Donup kalır, içinde bir yerlerden bir etimolojiyi çekip almaya uğraşırdı. Maskesini

takmış, bu arayış içinde gerilmiş halde, acayip sesler çıkararak her aşamasını baştan katettiği filolojik bir sapmayı canlandırmaya çalışırdı. "Sykolon" derdi, "ficato" derdi ve yüzünü allak bullak eden bir dizi mırıltının ardından, Yunan'a, Roma'ya, imparatorluk dönemine, Merovenjlere, İtalya'ya, Picardie'ye uzanan, anlaşılması güç uzunca bir dizi değişimin sonunda "foie"* sözcüğünü çıkarırdı. Şaşırıp kalırdık. Sözcükleri çağların ötesinden alıp getirirdi. Bizimkilerden daha çocuksu, daha acayip homurtular çıkardığı için, sözcükleri asla bulamazdık. Bir büyücüydü annem. "Homo" derdi ve dudakları büzülür, ağzı genişler, vurgu artar, derken "on"** sözcüğü çıkıverirdi ağzından. "Rem" diye başlar, "rien"e*** varırdı.

*

Yitik biçimi yakalamaya çalışan annem, her şeyi açıklayacak olan o eski kelama kavuşmak için didinen annem, sözcüğünü bulmaya çalışan annem, kendi görünümüne dönüşürdü, sanki o arayış, yüz hatlarını dondurarak, bakışını sabitleştirerek, yüzüne maskesini dayarmış gibi – yaşamdır diyemesek bile, ona her yönden benzeyen bir maske.

* *Foie* (Fr.) Karaciğer.
** *On*: Fransızcada bir eylemin gerçek öznesi belirtilmediğinde kullanılan zamir.
*** *Rien* (Fr.) Hiçbir şey.

Yoğunlaşırken taşlaştı yüz. Arayış ve yoksunluk içinde donup kaldı. Oynak değil artık. Yaşamayanın işgali altında. Dilinin ucundaki adı arayan kişinin çehresi çehresini yitirmiştir artık.

Ruhu bir sözcüğün peşinde öte dünyaya göçmüş bu maskeden alamazdım gözümü. Hem ruhun bedene, harekete, gülümsemeye, yaşamdaki sıcaklık ve bakıştaki yumuşaklığa geri dönmesini, hem de sözcüğün, onu türetecek, onu bir kez bulduktan sonra kesinliğin neşesinde yineleyecek sesteki hazza dönmesini heyecan içinde beklerdim.

*

Her şeyi o yitik bakışa ve orada aranan sözcüğe getirip dayandırıyorum sanki. Her şeyi o bakışın sabitliğinde eritiyorum, çünkü orada eriyor içimdeki her şey. Harabelere yüz dönerdim. O sessizlik ve yoksunlukta erirdim. Limana dönen gemilerin düdükleri duyulurdu. Annem bir sözcüğü arıyor olurdu. Annem ayrılırdı bizden. Bir maskeye dönerdi yüzü. Aramızdan ayrılan annem hayatımın kalbi oldu. Sessizlik yemini etmedim. Yitik dili arayışımdan daha fazla yargılıydım dilsizliğe. Müzik budur benim için. Benim için yazmak budur. İntikam buhranı (aranan ada dönüşmek, bu yitik dilin ideali olup çık-

mak, ilkel çarpışmanın kahramanı olmak, Perseus'a dönüşmek ve onun gibi, Medusa'yla karşı karşıya gelmek için geri dönüşsüz, önü alınması olanaksız bir arzuyla, ölüler tanrısının köpek derisinden başlığını takmak, kadın ve insan maskeli yüzle karşı karşıya gelmek ve ona kafa tutmak için). Aranan nesnede, eksik sözcükte, ceza koşullarının bir araya geleceği gün ötekinin ölümünde, retorikte (ki Aristoteles'e göre, dinleyicileri dize getirmeye muktedir bir söylem arayışıdır; Romalı hatiplere göreyse, çok daha basitinden, öldüren cümle arayışı), antik resimde, cinsel hazda, kitaplarda kilitlenip kalmama, darmadağınık yaşamama neden olan her şey, çehreyi terk eden o çehrede, ağzı yitik dile açılmış, terk edilmiş insan yüzüne dönüşen o çehrede birbirine karışıyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Uzak Batı'da, dünya sınırlarının ötesinde, Karanlıklar Ülkesi'nde üç canavar yaşarmış. Canavarların ikisi, Sthenno ve Euryale ölümsüzmüş. Üçüncü canavarsa ölümlü, Medusa'ymış adı. Hepsinin saçları yılanlarla örülüymüş. Yaban domuzu dişleri fışkırırmış alınlarından, tunç elleri, altın kanatları varmış. Gözleri ateş saçarmış. Tanrılar bu canavarlardan sonra peydahlanmış. İster tanrı olsun, ister insanoğlu, her kim ki bu canavarlarla göz göze gelir, taş kesilirmiş.

Argos kralının üstüne titrediği, güzel mi güzel bir kızı varmış. Danae'ymiş adı. Kâhin, olur da kız bir erkek çocuk doğurursa, torunun büyükbabayı öldüreceğini söylemiş krala. Bunun üzerine kızını yeraltında, tunç duvarlı bir odaya kapatmış kral.

Zeus bir altın seli biçiminde içeri yağarak kızı ziyarete gelmiş. Böyle doğmuş Perseus.

Kral gözyaşı dökmüş. Deniz kıyısına varmış. Danae'yle oğlunu tahta bir sandığa kapatmış. İkisini de denize attırmış. Sandık bir balıkçının ağlarına takıl-

mış. Balıkçı kadının bakımını üstlenmiş, oğlanı yetiştirmiş. Bu arada zorba Polydektes delice vurulduğu Danae'nin bedenini arzulamış. Perseus, bu arzuya gem vuracak olursa, kendisine kadın yüzlü canavarın kafasını getireceğini söylemiş krala.

Kargısını, kalkanını, kılıcını, zırhlı başlığını kuşanıp, ölüme, dünyanın batısına doğru yola koyulmuş. Yedi büyülü nesne edinmiş: kanatlı sandallar, bir orak ve bir heybe, Graia'ların tek dişi ve tek gözü, ölüler tanrısının köpek derisinden başlığı. Kadın yüzlü kadının önden göründüğü ini bulmuş. Onunla göz göze gelmemek için iki önlem almış: 1. Perseus canavarın inine gece karanlıkta girmeye karar vermiş. 2. Perseus kalkanını cilalamış.

İşte böyle, Perseus Medusa'yla ininde karşı karşıya geldiğinde bakmamış canavarın yüzüne: Gecenin karanlığında kalkanını bir ayna gibi kullanmış. Kalkandaki yansımasını gören Medusa dehşete düşmüş, ve demiş ki:

"Görmedin beni. Hile yaptın, yine de teşekkür ederim sana. Öldüğümde, yüzüm gücünü korumakla kalmayacak, beni öldürmekle gücüne güç katmış olacaksın. Yüzüm onu görenler için ölümdür, bir de ona kendi ölümümün gücünü yükleyeceksin. Bu davranışından pişmanlık getirebilirsin. Düşün bir.

Kadınların yüzüyüm ben ve onu asla tanıyamayacaksın. Bak bana!"

Başı hep arkaya dönük Perseus, şöyle demiş Medusa'ya:

"Dönüp ölümle göz göze gelmeyi düşünemem bile."

Bunun üzerine Perseus, başı hep mağaranın derinliklerine dönük, canavarın gölgesini seçebilmek için aynadan yararlanarak orağını kaldırmış. Kadın yüzlü kadının kafasını uçurmuş. Karanlığın içinde el yordamıyla kafayı almış, heybesine koyup Atina tanrıçasına götürmüş, o da Medusa'nın başını kalkanının ortasına yerleştirmiş.*

*

"Ordinatur, contenat, rumpat." Üç kızlar, der Isıdoro de Sevilla. Biri ipliği büker, ikincisi örer, üçüncüsü keser.

Üç peri var, çünkü üç ölümcül buyruk var. Ve üç fata** var, üç zaman var çünkü.

* Yılanlarla çevrili, ortasında bir Gorgo kafası bulunan "aigis" kalkanı, tanrıça Pallas Athena'nın kalkanı. (ç. n.)

** Roma dininde yazgıyı (*Fatum)* ve ölümü simgeleyen üç tanrıça Parkalar (ya da Moiralar), *Tria Fata* (Yazgının Üç Tanrıçası) diye de anılırdı. (ç. n.)

Geçmiş, iğden bırakılan ipliktir. Şimdiki zaman parmaklardaki iplik. Gelecekse örekede kalan yün.

Niçin hepsi de kadın? Çünkü erkekler kadın doğurmaz. Çünkü kadınları da erkekleri de kadınlar doğurur. Tanrıça niçin kadın yüzlü? Çünkü ilk yüz onunkisi. Üç kadından ikisi her zaman için ölümsüzdür. Üç kadından ikisi hep Annedir.

Kadınlar niçin Anne olur? Kadınlar niçin çocuk yapar? Anneler kuşaklar zincirinde ölümü ötelere savuşturmak için çocuk yapar. Yanan ocağın ortasına yaklaştırdıkları anda parmaklarını yakan nöbeti başkalarına devrederler. Onları dehşete düşüren nöbeti devrederler; karşısına geçip bakamayacakları şeyin görüntüsünü devrederler; çehresi olmayan yüzü başkasına aktarırlar. Doğum çığlıklarının sorumluluğunu daha gençlere bırakırlar, çünkü cehennemle tek başlarına başa çıkmaya cesaretleri yoktur, çünkü ölüm çığlığının akışını kırma arzusu göstermemişlerdir hiç. Babalar kendi başına hiçbir anlam taşımayan bir ad bırakırlar. Dili başkasına aktarırlar. Kadınlar ölümün ağırlığını, ıstıraplar içinde, ağızları açık, uluyarak yarattıkları çocukların omuzlarına bırakırlar. Kökeni devrederler. Babalar adlarını verir. Anneler ulumalarını.

*

Parmakların ucunda, dilin ucunda, göz önünde, üç etti. Parkalar bunlar, Sphiksler, Seirenler, Gorgolar. Bir yanda mahvoluşun sesleri. Öte yanda kanı donduran bakışlar. Hepsi kadın, Anneler hep kadın çünkü.

Fazla gelen nesnenin, çoğalan nesnenin, dönüşüm nesnesinin, rüyaya işaret eden nesnenin karşısında bakışın hayretten donakalmasıyla, eksikliğini hissettiren dilin karşısında duyulan şaşkınlığın hiçbir ilgisi yok. Perseus Medusa'nın bakışına ölümcül gücünü geri verebilir. Bir hatırayı ararken onu yeniden yakalayabileceğini zannedenlerin elinden kaçıveren o yokluksa geri dönüşsüzdür. Bu durumda bir türlü yakalanamayan yansıtılamaz bile. Ne gerçeklik içinde görülebilir, ne de aynada. Mélusine'in* durumu. Doğum ânındaki gibi, ilk çocukluktaki gibi insanı dünyadan ayıran deri oluşmamıştır. Yırtılan bu deri zafiyettir. Sözcük, hep böyle, kendi içinde ve dışında yolunu yitirmiştir. Bir sinek gibi, diyordu Catherine de Médicis deliliğiyle. Müzik gibi – ne iç ne de dış nedir bilen ve hiçbir derinin, hiçbir gözkapağının

* Yazar Jean d'Arras'ın XIV. yüzyılda efsaneleştirdiği mitolojik kahraman. Cumartesi günleri belden aşağısı bir tür yılana dönüşü. Kocasına cumartesileri kendisini görmemesi için söz verdirse de Lusignan bu sözü tutmaz ve su perisi sonsuza dek yok olur. (ç. n.)

durduramayacağı müzik gibi. Kimin kulağına perde indiği görülmüştür ki?

*

Gorgolar, kadınların cinsel organı gibi hep önden gösterilirler. Onlar ki hayrete düşürendir.

Silenoslar, erkeklerin cinsel organı gibi hep yandan gösterilirler. Onlar ki büyüleyendir.

*

Sphiks'in karşısında, cevap vermeyi bilmek gerekir. Zekânın tam karşısında durur budalalık. Muammaya nasıl cevap vermeli, ve bir anlamda, aynayı nasıl ona çevirmeli? Dilin ucundayken kalemin ucuna geçivermiş her sözcük için geri dönüş zamanını bulmak: budur yazmak. Yazmak, yitirilenin zamanını kullanmak, yitirilenin dönüşüne katılmaktır. Dolayısıyla heyecanın hatırayı canlandıracak zamanı; hatıranın geri dönecek zamanı, sözcüğün geri getirilmeye zamanı, kökenlerin yeniden şaşkınlığa düşürecek zamanı vardır; yüz bir çehre edinir.

*

Haz ve arzu arasında nöbetteyiz. Nöbet süresince –ki bir gündüz düşüdür– yazıyoruz. Sözcük arıyoruz. Sözcükleri arayarak aldatıyoruz yoksunluğu. Chrétien de Troyes, romanlarında bu muammaların, bu ıslak rüyaların, bu unutuşların, bu kendinden geçmelerin, bu dalgınlıkların ya da ayakta görülen düşlerin, o beklenmedik dilsizlik krizlerinin, boşluğa dalıp gidişlerin, buhran dalgalarına maruz kalsalar da aydınlığa kavuşturulamayan şu bulanık hatıraların, şu uyuşma anlarının, şu hiçliklerin, şu zafiyetlerin, şu kısacık esrimelerin dökümünü çıkarabilmiş tek romancısıdır dilimizin.

Karların ortasında, Perceval mızrağına dayanıp bekler. "Kendini unuttuğu müddetçe düşünür." Bir anda havalanır yaban kazları. Karda üç kan damlacığı vardır.

*

Yazmak, yitirilen sesi duymaktır. Muammanın sözcüğünü bulmak için, yanıtı hazırlamak için zaman bulmaktır. Yitirilen dilde dili bir daha aramaktır. Yalan ya da Ersatz'la gerçeğin kavranmaz donukluğu arasındaki mesafeyi, nesnelerdeki parçalanmaya yargılı olan ve bireyler ayırt edilirken işin içine giren –aynada görülen yüz– dilin kesintili yapısıyla,

annedeki kesintisizlik, nehir, anne idrarının atılması –yüz yüze kalınan yüz– arasındaki mesafeyi durmaksızın yeniden katetmektir. "Cum essem parvulus, loguebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, coqitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli. Videmus nunc per speculum in aenigmate: tunc autem facie ad faciem." Tarsuslu Pavlus, Korintoslulara yazdığı birinci mektupta şöyle der: "Çocukken çocuk gibi konuşur, çocuk gibi düşünür, çocuk gibi akıl yürütürdüm. Büyüyünce çocuktan kalanları yok ettim. Şimdi bir aynada ve muamma içinde görüyoruz kendimizi: Yüz yüze gelme vakti." Yazmayı hayati bir ihtiyaç olarak gören yazarın kitaplarını yazarken aradığı, kaydetme işlemi sonucunda ortaya çıkan yapıt değil, şu çöküntüdür belki de. Kişisel olarak, yazarken aradığım şeyin zafiyet olduğunu kabul ediyorum. Yazdıklarıma bakınca kim aksini iddia edebilir ki? Yazdığım sırada, kendimden yansıyabilecek her türlü kayıttan kendimce uzaklaşma olanağı buluyorum. Var olmadığım zamanlara dek uzanarak yok olmak. Mevcut olmuyorum. Ocak oluyorum. Ya da en azından muamma. Nedir muamma? Budistler muammanın Maya olduğunu söylerler. Maya kimdir peki? Nirvana'nın yansıması. Muamma demeye gelen Sanskritçe sözcük nedir? *Braman*. Zafiyet sayesinde, bir kez

daha dilin kıyısına varmayı ifade eder. Somon balığının üremek, yani ölmek için yaşam boyu geri gidip çılgınca ulaşmaya çalıştığı kökendir. Doğurmak ve ölmek için kavuşur kaynağa. Yazmak, üremektir. Bu birleşme duygusu en eski yataktır, eriten su, ölmekteyken oynaşılan, geleceğin geçmişe dönüştüğü, ölümün doğumla eşdeğer olduğu sıvı uzam. Şu köpüktür. Aphrodite'dir. Muamma olan beyaz boşluk. Okuduğu kitaba gömülen okuyucunun aradığı şeyle birebir karşılaştırılabilecek beyaz bir boşluk, ama daha gerilerde bir boşluk. Okuyucu yitip gidişinin efendisi olduğundan, okuyucudan daha yitik bir beyaz boşluk. Kaynağa daha yakın bir boşluk, kaybolusunu denetleyen kişinin çelişkili bir biçimde asla yaklaşmaya yeltenmediği o boşluk. Küçük balık yavruları gibi beyaz. Hazzın bıraktığı damla gibi beyaz.

*

Oynaşma gibi beyaz. Dövülmüş denizden başka nedir ki dalga? Aphrodite "köpükten doğmuş tanrıça"dır.

Mélusine haftada bir kez yasaklı odanın kapısını kilitleyip yıkanırdı. Balığa dönüşürdü yeniden. Küçük duş teknesinde kendi kendine eğlenir, şarkı söylerdi.

Mösyö de Lusignan olup biteni görmek istedi. Kurşun duvarı deldiği anda, karısı çığlık atıp banyo teknesine Lusignan'ı sırılsıklam eden bir kuyruk darbesi indirerek yok oldu gitti.

İnsanlar arasında hayvansı doğamızı yadsıyarak uzun süre yaşayamayız. Konuşma dilinin yok ettiği periler gibiyiz. Suskunluğumuzu bozduğumuzda, eğlendikleri anda yok olup giden periler.

Yasaklı odada, soyoluş odasında, gözlerden uzaktaki yazar, eğlenir.

Ramapithecus'a, ardından maymuna, ardından semendere dönüşür. Ardından kömürlü göle ulaşır. Kıyı boyunca seğirtir. Suya dalıp balığa dönüşür. Suya kavuşur, zifiri karanlığa, Büyük Patlama'ya, yani Mélusine'in şarkısına. Bu çığlığın kendisidir yazmak. Dünyanın batısında, Gecenin ötesinde, bireyoluş ve soyoluş arasındaki kısa devredir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

"Praeterit enim figura hujus mundi." Bu hep böyle, yaşadığımız dünyanın yerine bir başkası yok. Hep böyle değişiyor dünyanın çehresi. Dil hep yitip gidiyor böyle. Sevgili hep böyle bir düş olup çıkıyor. Yalnızca birer taş hatıralar, bu hep böyle.

"Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est. Qui habent uxores, tanquam non habentes sint. Qui flent, tanquam non utuntur. Praeterit enim figura hujus mundi." (Size söylüyorum, kardeşlerim: Vaktimiz dar. Karısı olanlar, yokmuş gibi yaşasınlar. Ağlayanlar, ağlamıyormuş gibi. Bu dünyayı kullananlar, kullanmıyormuş gibi yaşasınlar. Çünkü dünyanın çehresi eskidi.) Dilin yitip gittiğini fark ettiğim anda, suskunluğun ortasındaki hakiki sözcükleri –ölümün ortasındaki adalar misali– hayal etmeyi öğrendim, onları dillendireni arzuyla titreten ya da durduk yerde sesini kısan ve gözyaşlarına boğan sözcükleri.

*

Medusa üstüne bu kısa inceleme hayatımın bir parçası yalnızca.

Masalsa, hayatımın aksine, hayalden kalma bir parça.

*

Her düş olanaksızdır; olanaklı düş var mıdır sanki... İfadeyi donduran, başı dikleştiren, düşün apansızlığıdır. Ersatz'ı hiçe sayarak dilin altında, dilde alttan alta düş kurmakta direten, düştür yine. Sürpriz olmuş, gırtlakta acıtasıya takılıp kalmış bir dille, apansız çıkagelen hazla beraber zekâyı geride bırakacak kadar dolambaçlı ya da cafcaflı ya da tatlı bir dille görülmemiş bir gerçekliğe kapılarını açan bir kitap. Her haz hazırlıksız yakalar. Yazardan beklenen, yalnızca bekleyen değil, kaleme alan da tanımaz, mesnetsiz müsvedde olmaz. Eli kalem tutanlar yitik sözcüğe tutunurlar. Dili inkar eden bir şeye kavuşmak için, ne iyi ne de güzel, dili dehşete salan, günü tutkuya boğan, saldırmak için saldıran, doğan, mevcutta bulunmayan, üreyen, üreyen ve ürküten, cehennemdeki ölüleri dürten, kendinden önceki düzeni ateşe veren, birlikte var olduğu canlılardan kopan, yaşamak için yaşayan bir şeye kavuşmak için.

Eli kalem tutan, var olanı ateşe verir; bitirmeyi sever; bir de aşikârdan nefret etmeyi. Kendinden başka herkesin kendinden saymadığı şeylere tutkuyla bırakır kendini. Hep mesnetsiz olana; yakalayıvereceği, ilk elde söze döküvermiş olsa o kadar kanlı canlı diriltemeyeceği yitik sözcüğe açılmış ağız gibi açık kitaba verir kendini.

Odysseus'un denizcileri gibi, rüzgâr dindiğinde küreklere asılır. Her şey geçer gider. "Lingua cessabunt. Scientia destruetur." (Diller mi? Susacaklar? Bilim mi? Yok olup gidecek.") Dünyayı hep böyle, dünya öncesindeki yurduna kavuşturmaktır işi, hep yeniden yaşamak, yeniden yaşam vermek, yeniden kaynağa sürmek, yaşama yeniden can vermek, güneşi yeniden aydınlatmak. Eli kalem tutan, aydınlanmayı arar.

*

Doğrulup arayan o firari bakışın ışıltısı. Bu ışıltı yazgım benim, dilden olmuş o çehredeki ereksiyon. "Sentio legem." Bir yasa var, hissediyorum.

*

"Sentio legem." Bir yasa var, hissediyorum. Yine o bakış. Çatılan kaşlar. Suskun ağzın önüne getirilen el, yüzüne bir çehre bahşetmiş, arayış içindeki kadının etrafındaki her şeyi susturan o el.

*

"Sentio legem." Bir yasa var, hissediyorum. O sertleşen bakışı hissediyorum. Dünyanın bir efendisi olduğuna inanmıyorum. Ne bedenimden sonra yaşayacağımı sanıyorum ne de bedenimin yerini yepyeni bir cevherin alacağını; bu yeni bünyenin titreye titreye bir tahta yaklaşacağına, orada yargılanacağına inanmıyorum. "Sentio legem"; ama içimde bir yasa var, hissediyorum. Kıyamet Günü'nü içimde hissediyorum, ve yargının kendisini, yargının amansızlığını, içimde uyandırdığı saygıyı. O günün şafağı için yazıyorum. Bir tek Kıyamet Günü'ne inanan yapıtlardaki sanatı seviyorum.

Dies irae. Kıyamet Günü'ndeki aydınlanmaya inanıyorum. Gazap gününe. Beş para etmezlerin hak edenlerden ayrı tutulacağı, düzenbazlarla açık yüreklilerin ayırt edileceği mutlak mahkemeye inanıyorum.

Dies ultionis. İntikam Günü'ne inanıyorum. Aydınlanma gününe. Kötünün kötüye döneceği; hak-

sızlıkların öcünün alınacağı; hınçların ortaya dökületeceği; entrikaların açığa çıkarılacağı; hakaretlerin intikamla temizleneceği o güne. Tanrı der ki: "İntikam bana hastır! İyinin de kötünün de karşılığını ben veririm!" "Mihi vindicta! Ego retribuam! Dicit Dominus."

Dies Domini. Pazar gününün ışığına inanıyorum. "Dies Domini declarabit." O gün herkesin yapıtı gözler önüne serilecek; çünkü gün ateşte yükselmeli: "Ignis probabit." Hangi ateşte tanımlanır Kıyamet Günü? Kıyamet Günü'nün anlamı şöyle verilir: "Neque meipsum judico." (Kendi kendimi yargılayamam.) Direnenlerin gücünü kendi kuvvetiyle berkitecek ateş. Dayanamayanlar küle dönecek. Tanrı der ki: "O gün benim günümdür. Bir gün boyunca hiçbir şey yapmayacaksınız. Her hafta o günü bana ayıracaksınız. Çiftleşmeden öylece durup beni bekleyeceksiniz; dehşet içinde bekleyeceksiniz beni; beni arayarak bekleyeceksiniz beni; parmaklarınızı birleştirerek öylece durup bekleyeceksiniz beni; dudaklarınızın en ucundaki dualarla bekleyeceksiniz beni; şaşkınlıktan titreyerek bekleyeceksiniz beni. Ve bu sizin şanslı gününüz olacak, çünkü o gün benim Günüm." Benim için her gün pazar, her şafak ışığın ereksiyonudur çünkü.

*

Sentio legem. Yazma eylemine bir ödev fikri yükledim. Bu suskunluk sözcükleri olmasa bir gün daha sağ kalamazmışım gibi gelirdi. Tamamen dilsiz olma cesaretini gösterememiş olsam, yine de hayati bir sıcaklığın yakınına ilişirmişim gibi gelirdi. İşte bu nedenle hiçbir gün bayram günü olamaz benim için. Sıkıntıdan boğularak öleceğim kuşkusuz. Batınamak için bir tahta parçası yaradılışımızda var kuşkusuz, kendimi soyutlamam için bir bahane, kendimi uykudan, onun uyanıklığından, başkalarının bakışından kurtarmak için bir hile; aileyi ve aşkları ve gizliden gizliye dünyayı kandırmak için, kendimi ölmeden oyunun dışında tutmam için bir kurnazlık düşünülmüş olmalı. Ama ihtiyacın kendisini idare edemem artık, saatlerin şafaktaki düzenini ayarlayamam. Şimdi kırmak istiyorum aynayı. Şimdi günü istiyorum ve şimdi onun çehresini. Viyolonsel çalıştığım saatleri, araba kullanır gibi dikkat isteyen yolculukları, bayram günlerini, film gösterimlerini, yönetim kurullarını ya da dost cenazelerini bu şafağın saatlerinin yerine koyamam. Her seferinde, her fırsat bir boş zaman gibi şimdi, kusura boğuyor beni.

*

Zafiyet içindeyiz. Açlığın bizi her gün tutsak etmesi, penisi dikleştiren düş, devinim, korku, ayna ve dil, açık denizde tekrar tekrar oluşan dalgalar gibi yeniden düzenleniyor. Bıçaklardan kurtuluveren kahveli dondurmaların çekiciliğine yüz dönemeyiz. Arzumuza ne yüz dönebilir, ne de yaşın ya da huzurun, ayyuka çıkmış başarıların, mevkiler ve getirdikleri sıkıntıların, şan şerefin, rollerin, kadınların ya da paranın ellerine teslim edebiliriz onu. Bir evin, ailenin, bir düşünce sisteminin, rahatlığın, ne olursa olsun bir nedenin, bir huzurun ellerine bırakamayız onu. Doğduğumuzda bahşedilmiş iyilik, yaşamdır ve yaşama açlığı, hepsi bu ve hiçbir şey elimizden alamaz onu, iş ki ölümü arzulamayalım, iş ki dilimizin ucunda asla tam anlamıyla yakalayamadığımız o iç karartıcı kaynak, fazlasıyla muğlak ve vahşi, dile ayak direyip bilinci salta durduran, insanlıktan pek de nasibini almamış tehlikeli ya da aman vermez o kaynak, göstermesin yüzünü. Geriye kalan ne varsa ölüm. Bu arzu ya da bu şiddetin yoğunlaştığı her nesne ölüm. Doyurulamıyor. Getirdiği buhranın ta kendisi oluyor.

İnsanların yaşamlarını o çıplaklık, korku ve hakikat –ki korkunun karşımızda duran yüzüdür– gününe, ışıkta titreyecekleri o güne doğru yol alırmışçasına yaratmalarını seviyorum. "Ben" insanlığın efen-

disi değil ki kötüye kullandığı kimlikle boy ölçüşecek denli aşabilsin kendini – seyredalamayacağı bir gecenin sonu gelmez Ersatz'ıdır çünkü kimlik. Nasıl ki Dünya galaksilerin merkezinde değilse, nasıl ki gezegenler, yıldızların delikleri ve ışıltıları dünyaya bağlı değilse, insan da dilin efendisi değildir. Bir ekrandır dil. İstenç, görüş alanındaki bir leke. Bilinç, bir uydu iblis. Hepsi de cinayet ve ölümün emrinde. Bilinç, akıl ve yaşayan dil, sonsuz özen isteyen, durmaksızın can veren çalılardır, içimizde bir parçacık toprak bulamazlar çünkü. Çölde el yordamıyla kök arıyoruz, bu hep böyle. Hep böyle zafiyet gösteriyoruz. Suyun hendeklere varması gibi, hep böyle geceye, suskunluğa kavuşuyoruz.

PASCAL QUIGNARD

Adı Dilimin Ucunda*

Türkçesi: Esra Özdoğan

Pascal Quignard, yalnızca günümüz Fransız edebiyatının değil, bir o kadar da Dünya edebiyatının önde gelen yazarlarından. Türk okurunun ve sinema meraklısının *Dünyanın Bütün Sabahları* ile tanıdığı bu derin romancının yeni kitapları peşpeşe Sel Yayıncılık'tan çıkacak.

Adı Dilimin Ucunda, Esra Özdoğan'ın kılı kırk yararak çevirdiği bu olağanüstü metin, anlatma sanatına yepyeni boyutlar katıyor.

Sarsıcı, tutkulu bir başyapıt.

ISBN 975-570-258-X

*SEL YAYINCILIK